

Agenda – Y Pwyllgor Deisebau

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Committee Room 4 – Tŷ Hywel	Graeme Francis – Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Mawrth, 2 Mawrth 2021	Kayleigh Imperato – Dipwrwy Glerc
Amser: 09.00	0300 200 6373
	Deisebau@senedd.cymru

Yn unol â Rheol Sefydlog 34.19, mae'r Cadeirydd wedi penderfynu gwahardd y cyhoedd o gyfarfod y Pwyllgor at ddibenion diogelu iechyd y cyhoedd. Bydd y cyfarfod hwn yn cael ei ddarlledu'n fyw ar www.senedd.tv

- 1 **Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datganiadau o fuddiant**
(Tudalennau 1 – 43)
- 2 **Deisebau newydd COVID-19**
  - 2.1 P-05-1118 Gadewch i rieni plant dan 1 oed ffurfio swigen gefnogaeth o dan gyfyngiadau Covid Haen 4 newydd
(Tudalennau 44 – 47)
  - 2.2 P-05-1123 Codi blaenoriaeth gweithwyr allweddol nad ydynt yn gweithio i'r GIG sy'n wynebu'r cyhoedd wrth gyflwyno'r brechlyn ar gyfer Covid-19
(Tudalennau 48 – 51)
  - 2.3 P-05-1124 Caniatáu i ddau unigolyn o ddwy aelwyd wahanol gwrdd ar gyfer ymarfer corff yn haen 4
(Tudalennau 52 – 53)
  - 2.4 P-05-1127 Gostwng yr uchafswm ffioedd ar gyfer holl brifysgolion Cymru oherwydd gofynion dysgu o bell yn sgil COVID-19
(Tudalennau 54 – 57)

- 2.5 P-05-1128 Canslo 'asesiadau' allanol ar gyfer cymwysterau Uwch Gyfrannol a Safon Uwch yn 2021 a defnyddio graddau a aseswyd gan athrawon yn unig
(Tudalennau 58 – 62)
- 2.6 P-05-1135 Cyllid wedi'i dargedu ar gyfer canolfannau addysg awyr agored preswyl, sydd bellach yn methu â gweithredu am 12 mis
(Tudalennau 63 – 70)
- 2.7 P-05-1136 Dylid caniatáu i drigolion Cymru deithio i bysgota yr un fath â'n cymheiriaid yn Lloegr
(Tudalennau 71 – 75)
- 2.8 P-05-1139 Dylid ymestyn rhyddhad treth stamp yn dilyn cyhoeddi rhagor o gyfyngiadau symud
(Tudalennau 76 – 80)

Deisebau Newydd Eraill

- 2.9 P-05-1111 Rhowch y £7 miliwn yn ôl yn y gronfa Trawsnewid Iechyd Meddwl
(Tudalennau 81 – 83)
- 2.10 P-05-1125 Dylai deisebau sydd â dros 5,000 o lofnodion fod yn destun dadl, nid cael eu hystyried ar gyfer dadl yn unig
(Tudalennau 84 – 86)
- 2.11 P-05-1129 Mae angen cymhwyso mesurau deddfwriaethol nawr i weithredu argymhellion Comisiwn y Gyfraith i ddiddymu Lesddaliad
(Tudalennau 87 – 89)
- 2.12 P-05-1130 Dylai Llywodraeth Cymru ail-brynu ac adnewyddu Coleg Harlech
(Tudalennau 90 – 113)
- 2.13 P-05-1131 Rhoi terfyn ar unwaith ar waith carthu oddi ar arfordir Gŵyr, nes y ceir gwerthusiad o'r effeithiau andwyol
(Tudalennau 114 – 118)
- 2.14 P-05-1132 Cychwyn Ymchwiliad Barnwrol Annibynnol i Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg
(Tudalennau 119 – 121)

3 Y wybodaeth ddiweddaraf am ddeisebau blaenorol

Economi a Thrafnidiaeth

3.1 P-05-934 Trafnidiaeth Gyhoeddus ym Mlaenau Gwent

(Tudalennau 122 – 128)

3.2 P-05-1067 Caniatáu i bob siop sy'n gwerthu eitemau dianghenraid barhau i fasnachu yn ystod y cyfnod cyfyngiadau 17 diwrnod

(Tudalennau 129 – 131)

Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

3.3 P-05-942 Yr Awr Euraidd wrth Ddioddef Strôc – Amseroedd Ymateb
Ambiwlansau i'w hailgategoreiddio o Statws Oren yn ôl i Statws Coch

(Tudalennau 132 – 135)

3.4 P-05-974 Dylid sicrhau bod technoleg yr aelodau prosthetig a ddarperir gan GIG Cymru cystal â'r hyn a geir yng ngweddill y DU

(Tudalennau 136 – 139)

Bydd y ddwy eitem a ganlyn yn cael eu trafod ar y cyd

3.5 P-05-1117 Rhowch y Brechlyn COVID i Swyddogion yr Heddlu fel
blaenoriaeth

(Tudalennau 140 – 142)

3.6 P-05-1119 Blaenoriaethu athrawon, a staff ysgolion a gofal plant ar gyfer
brechiadau COVID-19

(Tudalennau 143 – 145)

Bydd y ddwy eitem a ganlyn yn cael eu trafod ar y cyd

3.7 P-05-1052 Rhowch godiad cyflog i nyrsys yn unol â'r hyn a roddir i staff
rheng flaen eraill yn ystod pandemig COVID-19

(Tudalennau 146 – 147)

- 3.8 P-05-1089 Dylai Cymru arwain ar ddod â chyflogau'r GIG nôl i fod yn unol â chostau chwyddiant dros y 10 mlynedd diwethaf
- (Tudalennau 148 – 149)

Tai a Llywodraeth Leol

- 3.9 P-05-1032 Deddfu i atal newid enwau Cymraeg tai
- (Tudalennau 150 – 153)
- 3.10 P-05-1081 Sicrhau bod perchnogion ail gartrefi a thai gwyliau ar rent yng Nghymru yn pleidleisio yn eu prif gyfeiriad yn unig, mewn etholiadau datganoledig a lleol
- (Tudalennau 154 – 160)

Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth

- 3.11 P-05-949 ARBED YR HEN YSGOL GANOLRADD I FERCHED Y BONTFAEN RHAG EI DYMCHWEL
- (Tudalennau 161 – 165)
- 3.12 P-05-1075 Peidiwch â gosod terfyn o 15 person ar weithgareddau dan do wedi'u trefnu – fel gwersi nofio a dosbarthiadau ffitrwydd – ar ôl y cyfnod atal byr
- (Tudalennau 166 – 169)

4 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 i benderfynu gwahardd y cyhoedd o'r cyfarfod ar gyfer y busnes a ganlyn:

Eitem 5.

5 Ystyried adroddiad drafft – P-05-805 Rhoi chwarae teg i Athrawon Cyflenwi

(Tudalennau 170 – 186)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 2.1

P-05-1118 Gadewch i rieni plant dan 1 oed ffurfio swigen gefnogaeth o dan gyfyngiadau Covid Haen 4 newydd

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Megan Chhabra, ar ôl casglu cyfanswm o 8,518 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae Lloegr wedi cyflwyno rheolau i ganiatáu i rieni plant dan 1 oed ffurfio swigen gefnogaeth gydag aelwyd ychwanegol, a hynny ym mhob haen.

Hoffwn ddeisebu am i Gymru roi'r un rheolau ar waith, gan fod llawer o rieni wedi ei chael yn anodd gofalu am blant ifanc ar eu pennau eu hunain yn ystod y cyfyngiadau. Bydd y cyfyngiadau newydd yn dod i rym ar 28 Rhagfyr, gan osod Cymru yn haen 4, sy'n golygu na fydd gan rieni plant ifanc unrhyw gefnogaeth. Dilynwch esiampl Lloegr i gefnogi rhieni plant ifanc.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gogledd Caerdydd
- Canol De Cymru

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

senedddeisebau@senedd.cymru

9 Chwefror 2021

Annwyl Gadeirydd

Rwy'n ysgrifennu mewn ymateb i'ch llythyr dyddiedig 18 Rhagfyr ynghylch y ddeiseb ar swigod cefnogaeth i rieni plant o dan flwydd oed.

Mae'r ddeiseb yn galw ar Lywodraeth Cymru i ddiwygio'r rheoliadau coronafeirws ar gyfer lefel rhybudd pedwar er mwyn caniatáu i rieni plant o dan flwydd oed ffurfio swigen gefnogaeth gydag aelwyd arall.

Yng Nghymru, gellir ffurfio aelwydydd estynedig pan fydd Cymru ar lefel rhybudd 3, ond tra byddwn ni ar lefel rhybudd pedwar mae'r rhain wedi'u hatal oherwydd bod angen inni wneud popeth o fewn ein gallu i leihau nifer y bobl rydym mewn cysylltiad â hwy er mwyn atal y feirws rhag lledaenu, yn enwedig yr amrywiolyn newydd.

Ond mae swigod cefnogaeth yn dal i fod ar gael fel opsiwn i rieni sengl ac aelwydydd o un oedolyn cyfrifol.

Fodd bynnag, hyd yn oed i'r bobl hynny nad ydynt yn rhan o swigod cefnogaeth, mae ein rheolau'n caniatáu i bobl gael gafael ar gymorth a chefnogaeth gan bobl eraill, gan gynnwys teulu neu ffrindiau, os oes ei angen arnynt ac nad oes dewis rhesymol arall.

Rydym yn cydnabod y gall fod angen cymorth a chefnogaeth ychwanegol ar rieni babanod a phlant ifanc weithiau. Er mwyn helpu rhieni babanod newydd-anedig a phlant bach, mae ein rheolau'n caniatáu i drefniadau gofal plant anffurfiol gyda ffrindiau neu deulu barhau. Mae'r rheolau hefyd yn caniatáu cwrdd â ffrindiau neu deulu os oes angen cefnogaeth a

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
YP.PrifWeinidog@llyw.cymru • ps.firstminister@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

chymorth ychwanegol, ond dim ond os nad oes dulliau rhesymol eraill o ddarparu'r gefnogaeth a'r cymorth hwnnw.

Mae rhagor o wybodaeth ar gael yn y Cwestiynau Cyffredin (gweler yn arbennig yr ateb i'r cwestiwn "Rwy'n riant i faban ifanc, ydw i'n cael ffurfio swigen gefnogaeth?" tua diwedd yr adran "Gweld Pobl Eraill): <https://llyw.cymru/lefel-rhybudd-4-cwestiynau-cyffredin#section-58320>

Rydym yn parhau i adolygu darpariaethau lefel rhybudd pedwar, a'u heffaith ar rieni a phlant, fel rhan o'r cylch tair wythnos rheolaidd ar gyfer adolygu'r rheoliadau.

Er y caniateir y cymorth ychwanegol hwn, gofynnwn i bawb feddwl yn ofalus am yr hyn sy'n angenrheidiol ac yn rhesymol yn eu sefyllfa hwy. Mae angen i bob un ohonom feddwl yn ofalus am yr hyn sy'n angenrheidiol i ddiogelu ein hunain, ein teuluoedd a'n cymunedau, ac i ddiogelu'r GIG.

Dymuniadau gorau

A handwritten signature in black ink that reads "Mark Drakeford". The signature is written in a cursive, slightly slanted style.

MARK DRAKEFORD

P-05-1118 Allow parents of under 1 year old to form a support bubble in new Tier 4 Covid restrictions, Correspondence – Petitioner to Committee, 22.02.21

Dear Petitions,

Thank you for the email and apologies for the late reply. I hope my comments will still be considered - I will keep it brief.

I am happy for the petition to close as soon as possible.

I note the first minister's response to my petition, many of the points I was made aware of in December and by way of the updated FAQs by addition of the question "I have a young baby under 1 - can I form a support bubble" on the Wales government website early January.

The comments made do not address the issue parents of children with young children are facing during the lockdown. One of my main concerns regarding not having a dedicated bubble for parents of the youngest children, but allowing only childcare puts a barrier to breastfeeding women, who are unable to leave their child with someone else due to their feeding patterns.

I would like the Welsh government to recognise the need for parents to have support and look at allowing support groups to run for parents in line with England from no later than 29th March outdoors, and 12th April indoors. These were allowed in alert level 3 in Wales, as were extended households (although I have not seen the Welsh government mention following the alert level system in recent press conferences)

Welsh government has not allowed parents to travel to meet someone for exercise so socialising has been almost impossible even since the restrictions have allowed them to meet 1 other. I ask you to look at loosening this to allow parents to travel to meet another individual.

Personally I have a 6 month old who has only been able to meet his extended family on 25th December, because as like many others, they live in England there were restrictions on travelling across the border for much of the later part of last year, even to meet outside. When I return to work I am scared he will be so unfamiliar with other people, having only really seen the same 2 faces his whole life.

It is exhausting having a baby - but you are asking us to do it alone - and putting the onus on parents to realise when they need "support" enough to use the caveats in your rules.

Please reconsider your response and allow support bubbles and additionally support groups for parents.

Thank you

Eitem 2.2

P-05-1123 Codi blaenoriaeth gweithwyr allweddol nad ydynt yn gweithio i'r GIG sy'n wynebu'r cyhoedd wrth gyflwyno'r brechlyn ar gyfer Covid-19

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Timothy Richard Woods, ar ôl casglu cyfanswm o 117 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Rwy'n beiriannydd telathrebu ac wedi gweithio fel gweithiwr allweddol drwy gydol y pandemig. Fel rhan o'm swydd, mae disgwyl i mi fynd i mewn i dai dan ganllawiau llym i gynnal gwasanaethau hanfodol megis band eang. Rai dyddiau, gallaf fynd i mewn i eiddo tri neu bedwar cwsmer. Gyda straen newydd, mwy heintus o COVID-19 wedi'i gofnodi'n ddiweddar yng Nghymru, mae angen brechu gweithwyr allweddol eraill y tu allan i'r GIG rhag COVID-19 yn gynnar neu maent yn wynebu risg uwch o heintio'r cyhoedd neu ddal y feirws.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Ceredigion
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Ein cyf/Our ref VG/00343/21

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau

10 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 7 Ionawr ynglŷn â blaenoriaethu gweithwyr allweddol nad ydynt yn gweithio o fewn y GIG ar gyfer cael y brechlyn COVID-19.

Fel gwledydd eraill y DU, mae Cymru yn blaenoriaethu brechu pobl sydd yn y perygl mwyaf o ddal y coronafeirws a datblygu salwch difrifol, yn unol ag argymhellion y Cyd-bwyllgor ar Imiwneiddio a Brechu. Mae'r Cyd-bwyllgor wedi argymhell y dylid cynnig y brechlyn yn y lle cyntaf i breswylwyr cartrefi gofal, staff cartrefi gofal, gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol rheng flaen, a phobl 80 oed ac yn hŷn.

<https://www.gov.uk/government/publications/priority-groups-for-coronavirus-covid-19-vaccination-advice-from-the-jcvi-2-december-2020>

Bydd gweithwyr sydd dros 50 oed neu sydd â chyflyrau iechyd penodol yn cael y brechlyn yn ystod y cyfnod brechu cyntaf hwn, pan ddaw eu tro, yn unol â'r drefn flaenoriaethu a argymhellir gan y Cyd-bwyllgor.

Mae cyfraniad gweithwyr allweddol yn ystod y pandemig wedi bod yn rhyfeddol ac rwy'n hynod ddiolchgar am bopeth y maent wedi'u wneud o dan amgylchiadau anodd iawn. Fodd bynnag, pe bai grwpiau o weithwyr, megis peirianwyr teleathrebu, yn cael blaenoriaeth ar gyfer brechu yn gynharach byddai'n golygu y byddai'n rhaid i grwpiau eraill sy'n fwy agored i niwed aros yn hirach.

Bydd rheini o dan 50 oed gael y brechlyn maes o law, fel rhan o'r ail gyfnod brechu. Bydd blaenoriaethu ar gyfer yr ail gam yn cael ei ystyried gan y Cyd-bwyllgor a fydd yn ystyried amrywiaeth o ffactorau gan gynnwys risg alwedigaethol.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae strategaeth frechu Cymru, a gafodd ei chyhoeddi ar 11 Ionawr, i'w gweld drwy glicio ar y ddolen isod, ac mae'n rhoi mwy o wybodaeth am gerrig milltir Llywodraeth Cymru a sut mae'r rhaglen yn cael ei gweithredu:

https://gov.wales/sites/default/files/publications/2021-01/vaccination-strategy-for-wales_0.pdf

Bydd llwyddiant y strategaeth yn dibynnu ar y ffaith bod Cymru yn parhau i gael cyflenwadau rheolaidd a dibynadwy o'r brechlyn oddi wrth y gwneuthurwyr. Llywodraeth y DU sy'n gyfrifol am brynu a chydgysylltu'r cyflenwadau o'r brechlynnau ar gyfer pob un o bedair gwlad y DU.

Rwy'n gobeithio bod yr wybodaeth hon o gymorth.

Yn gywir,

A handwritten signature in black ink that reads "Vaughan Gething". The signature is written in a cursive, flowing style.

Vaughan Gething AS/MS

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

P-05-1123 Raise the priority of non-NHS public facing key workers in the roll out of the Covid-19 vaccine, Correspondence – Petitioner to Committee, 11.02.21

As requested, please find below my feelings regarding the attached letter from The Heath Minister.

As such it is just a restatement of the current policy.

The section that implies that promotion in the order of groups receiving the vaccination of non NHS essential workers such as telecommunication engineers would delay at risk people from receiving the vaccination is true in itself but ignores two key points.

First is that Non NHS essential workers, by nature of their jobs interact closely with colleagues and members of the public. This means that they are not only at personal risk but, especially with the new variants, are in danger of becoming potential 'super spreaders' and as such a risk to the public, including the higher risk groups the government are keen to protect.

Secondly front line NHS staff, along with carers and care home staff, have been prioritised for the vaccination primarily to protect themselves and enable the continued provision of medical services. Non NHS essential workers perform a similar role in allowing services deemed essential to society by the Government to continue during the pandemic. Under the circumstances, why shouldn't they be afforded the same level of protection?

Kind regards

Eitem 2.3

P-05-1124 Caniatáu i ddau unigolyn o ddwy aelwyd wahanol gwrdd ar gyfer ymarfer corff yn haen 4

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Laura Davies, ar ôl casglu cyfanswm o 847 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae cyfyngiadau haen 4 newydd yn golygu bod yn rhaid inni ymarfer corff ar ein pennau ein hunain neu gydag aelodau o'n cartref. Fel rhedwr, rwy'n tueddu i wneud y gweithgareddau hyn gyda ffrindiau er mwyn dod allan o'r rhigol (gan nad yw fy mhartner yn mwynhau'r gweithgareddau hyn, mae'n rhaid imi eu gwneud ar fy mhen fy hun bellach). Bydd caniatáu i ddau berson o ddwy aelwyd wahanol gwrdd yn hybu llesiant ac iechyd meddwl da yn ystod y cyfnod anodd hwn.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Mae cyfyngiadau haen 4 yn Lloegr yn caniatáu hyn.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Arfon
- Gogledd Cymru

Vaughan Gething AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-1124
Ein cyf/Our ref VG/00404/21

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd, y Pwyllgor Deisebau

1 February 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr o 7 Ionawr ynglyn â caniatáu i ddau unigolyn o ddwy aelwyd wahanol gwrdd ar gyfer ymarfer corff yn lefel rhybudd 4.

Rydym wedi gwneud newidiadau i'r rheoliadau i ganiatáu i uchafswm o ddau berson o wahanol aelwydydd ymarfer corff yn yr awyr agored gyda'i gilydd, cyn belled â'u bod yn cadw pellter cymdeithasol. Mae hyn yn golygu fod rhaid i'r ymarfer corff dechrau a gorffen o'r cartref – ni ddylai gyrru i fannau prydfarth i ymarfer corff ddigwydd o hyd.

Mae'r canllawiau mwyaf ddiwerar i'w gweld yma: <https://gov.wales/alert-level-4-frequently-askedquestions>

Rwy'n gobeithio bod y wybodaeth hon yn ddefnyddiol.

Yn gywir,

Vaughan Gething AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Eitem 2.4

P-05-1127 Gostwng yr uchafswm ffioedd ar gyfer holl brifysgolion Cymru oherwydd gofynion dysgu o bell yn sgil COVID-19

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Chris Morgan, ar ôl casglu cyfanswm o 1,157 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Ar hyn o bryd, mae myfyrwyr amser llawn Prifysgolion Cymru yn talu £9000 y flwyddyn i gael mynediad llawn at wasanaethau Prifysgolion. Oherwydd y cyfyngiadau COVID-19 mae'r rhan fwyaf o'r dysgu yn cael ei wneud ar-lein. Ni all myfyrwyr ddefnyddio llawer o'r gwasanaethau a'r offer a fyddai ar gael cyn COVID-19. Dylai gwasanaeth mwy cyfyngedig gael ei adlewyrchu mewn ffioedd gostyngedig.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Caerffili
- Dwyrain De Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1127
Ein cyf/Our ref KW/00618/21

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd, y Pwyllgor
Deisebau

29 Ionawr 2021

Annwyl Janet,
Diolch am eich e-bost ar 15 Ionawr ynghylch deiseb i ostwng ffioedd dysgu ar gyfer myfyrwyr prifysgolion Cymru oherwydd bod llai o wasanaethau yn ystod y pandemig Covid-19.

Rwy'n ymwybodol bod y sefyllfa y mae myfyrwyr yn ei hwynebu o ganlyniad i'r pandemig byd-eang yn bell o fod yn ddelfrydol ac rwy'n ddiolchgar iawn am y ffordd gyfrifol y mae'r rhan fwyaf o fyfyrwyr wedi ymddwyn i sicrhau ein bod yn diogelu Cymru. Rwy'n cydnabod bod addysg yn cael effaith gadarnhaol ar ddatblygiad personol, llesiant a chyfluoedd bywyd myfyrwyr. Rwyf hefyd yn ymwybodol bod y pandemig eisoes wedi amharu'n sylweddol ar addysg myfyrwyr a phobl ifanc mewn ysgolion a phrifysgolion. Rwyf wedi ymrwmo i flaenoriaethu ailagor ysgolion a phrifysgolion cyn gynted ag y bo hynny'n ddiogel.

Rwyf wedi gofyn i Gyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru (CCAUC) sicrhau nad yw safon ac ansawdd yr addysg yn gostwng eleni. Rwyf wedi bod yn glir y byddai eleni yn flwyddyn wahanol i fyfyrwyr. Fodd bynnag, rwyf wedi bod yr un mor glir y dylai prifysgolion yng Nghymru sicrhau na fydd unrhyw fyfyrwr yn cael ei gosbi'n annheg yn ystod y cyfnod anodd hwn. Dylai myfyrwyr allu gadael gyda chymwysterau sy'n adlewyrchiad teg o'u galluoedd, gan gynnal ansawdd a safonau ar yr un pryd. Rwy'n cydnabod bod prifysgolion yng Nghymru wedi gweithio'n galed i gynnal y safonau hynny, gan lwyddo i roi dulliau gweithredu fel dysgu cyfunol ar waith i'w myfyrwyr. Rwy'n cytuno y dylid sylweddoli gwerth addysg wyneb yn wyneb i lesiant, cynnydd a llwyddiant myfyrwyr. Dyna'r rheswm yr wyf wedi gweithio'n agos gyda'r sector i sicrhau bod prifysgolion yn parhau i fod yn ddiogel yn ystod y pandemig gyda llai o fyfyrwyr ar y campws.

Yn anffodus, mae lefelau presennol yr haint, y straen ar y Gwasanaeth Iechyd Gwladol a'r amrywiolyn newydd yn golygu fy mod wedi gorfod gofyn i brifysgolion flaenoriaethu addysg bersonol hanfodol yn unig wrth ddychwelyd i weithgareddau wyneb yn wyneb ar y campws, yn yr un modd ag y gofynnir i weddill y boblogaeth weithio gartref. Rwyf hefyd wedi gofyn i fyfyrwyr prifysgol beidio â symud i'w llefy yn ystod y tymor nes bod eu prifysgol wedi rhoi gwybod iddynt y bydd dysgu wyneb yn wyneb yn ailddechrau. Nod hyn yw lleihau nifer y myfyrwyr sy'n teithio ledled y DU. Gwyddom fod y feirws yn trosglwyddo'n hawdd pan fydd pobl yn dod i gysylltiad ag eraill. Er mwyn helpu i

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 55
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

gadw myfyrwyr, prifysgolion a chymunedau'n ddiogel, rhaid i bob un ohonom wneud y peth iawn. Nid yw hyn oherwydd bod prifysgolion yn annioegel, ond oherwydd bod y risg o drosglwyddo'r feirws a'r amrywiolyn newydd yn golygu ei bod yn fwy diogel cyfyngu ar deithio a gofyn i fyfyrwyr aros gartref a gweithio gartref os gallant. Fodd bynnag, gall gwasanaethau prifysgol hanfodol, megis llyfrgelloedd, manau astudio, labordai a stiwdios, barhau i fod ar agor i sicrhau bod gan fyfyrwyr na allant weithio gartref am reswm penodol fynediad at gyfleusterau hanfodol er mwyn parhau â'u haddysg. Mae prifysgolion yn gweithio'n galed er mwyn gallu parhau i roi addysg bersonol hanfodol a sicrhau bod modd agor cyfleusterau yn ddiogel, gan gynnig darpariaeth addysgu a dysgu ar-lein hefyd. Mae'r gwaith o ddatblygu a chyflwyno darpariaeth dysgu cyfunol wedi golygu bod sefydliadau wedi mynd i gostau ychwanegol y flwyddyn academiaidd hon ac mae staff wedi gweithio'n galed i gefnogi eu myfyrwyr.

O ganlyniad i'r penderfyniad anodd hwn ac i gydnabod y pwysau y mae'r pandemig yn ei roi ar fyfyrwyr, staff a phrifysgolion, rwyf wedi darparu £50 miliwn ychwanegol eleni i gefnogi myfyrwyr a staff prifysgol yn ystod y pandemig. Mae hyn yn cynnwys £40 miliwn i brifysgolion i gefnogi myfyrwyr sy'n wynebu caledi ariannol, gan helpu'r myfyrwyr y mae'r pandemig yn effeithio fwyaf arnynt gyda threuliau fel costau llety, a hynny cyn gynted â phosibl.

O ran y ffioedd dysgu a'r ddeiseb, mae prifysgolion yng Nghymru yn gyrrff hunanlywodraethol. Y prifysgolion eu hunain felly sy'n gyfrifol am gynllunio a chyflwyno eu darpariaeth. Mae ffioedd dysgu a llety yn gytundeb contractiol rhwng y myfyriwr a'r sefydliad, a dylai myfyrwyr drafod unrhyw faterion sydd ganddynt gyda'u prifysgol. Nid oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw rôl o ran pennu cyfraddau ffioedd dysgu, ac eithrio pennu'r uchafswm y gall prifysgolion Cymru ei godi os ydynt am i'w cyrsiau israddedig gael eu cynllunio'n awtomatig ar gyfer cymorth i fyfyrwyr. Maent yn gwneud hyn drwy gyflwyno cynlluniau ffioedd a mynediad i'w cymeradwyo gan CCAUC.

Ni fydd gostwng y ffioedd dysgu yn helpu'r myfyrwyr sy'n wynebu caledi oherwydd y pandemig Coronafeirws. Dim ond pan fyddant yn ennill dros £26,575 y bydd myfyrwyr yn dechrau ad-dalu eu benthyciadau myfyrwyr. Mae'r gyfradd ad-dalu ar hyn o bryd yn 9% y flwyddyn ar unrhyw incwm a enillir dros y swm hwn. Hefyd, bydd unrhyw fenthyciad sydd heb ei dalu yn cael ei ddileu 30 mlynedd ar ôl i'r benthyciad fod yn gymwys i'w ad-dalu, sef y mis Ebrill cyntaf ar ôl graddio fel arfer. Mae hyn yn golygu mai dim ond y rhai sy'n ennill y cyflogau mwyaf fydd yn ad-dalu eu benthyciad yn llawn.

Mae Llywodraeth Cymru yn darparu'r system cymorth i fyfyrwyr fwyaf hael yn y DU. Rwy'n falch ein bod ni yng Nghymru wedi parhau i ddarparu grantiau cynhaliaeth i fyfyrwyr. Mae myfyrwyr Cymru hefyd mewn sefyllfa unigryw oherwydd bod hyd at £1500 o'u benthyciad cynhaliaeth yn cael ei ddileu pan fydd myfyrwyr yn dechrau ad-dalu eu benthyciadau myfyrwyr.

Gobeithio i'r ymateb hwn fod yn ddefnyddiol.

Yn gywir

Kirsty Williams AS/MS
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

P-05-1127 Reduce the fee limit for all Welsh universities due to COVID-19 requirement – Petitioner to Committee, 10.02.21

Dear Sir/Madam

Thank you for your email with enclosed document.

I have no further comment at this stage.

Yours sincerely

Eitem 2.5

P-05-1128 Canslo 'asesiadau' allanol ar gyfer cymwysterau Uwch Gyfrannol a Safon Uwch yn 2021 a defnyddio graddau a aseswyd gan athrawon yn unig

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Levi Phillips, ar ôl casglu cyfanswm o 8,728 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae pethau wedi bod yn anodd iawn i fyfyrwyr eleni ac mae hynny wedi arwain at hunan-barch isel a phroblemau iechyd meddwl. Prin bod myfyrwyr wedi bod mewn ystafell ddosbarth ac eto, mae disgwyl i ni sefyll asesiadau a gaiff eu gosod yn allanol er nad ydym wedi cael gwybod fawr ddim am y rhain. Nid ydym yn dysgu yn ein cartrefi. Pan fyddaf yn mynd i'r ysgol rwy'n ymwybodol ei bod hi'n amser dysgu ond mae dysgu yn ein cartrefi'n wahanol iawn i ddysgu mewn ystafell ddosbarth lle rydych chi wyneb yn wyneb ag athro neu athrawes.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Y llynedd, roeddem yn yr ysgol am y rhan fwyaf o'r amser ac eto, cafodd arholiadau eu canslo a gallwn gymharu hyn ag eleni, pan gawsom ein tynnu o'r ysgol yn gyson, mae ysgolion wedi bod ar gau ac yna'u hailagor ac mae myfyrwyr wedi bod yn mewn panig yn gyson oherwydd y teimlad hwnnw o gael eich cadw yn y tywyllwch ac eto, mae rhyw fath o arholiadau rydych chi'n eu galw'n 'asesiadau' yn dal i fynd rhagddynt. Mae Lloegr bellach wedi penderfynu defnyddio graddau a aseswyd gan athrawon, sy'n benderfyniad anhygoel, ac sy'n dangos eu bod yn gwerthfawrogi myfyrwyr eu gwlad ac sy'n dangos eu bod yn parchu athrawon ac yn ymddiried ynddynt. Credaf y dylem efelychu penderfyniad Lloegr i helpu i leddfu'r pryder y mae pob myfyriwr ar hyd a lled Cymru yn ei deimlo ar hyn o bryd. Mae myfyrwyr yn teimlo diffyg cysylltiad â'r llywodraeth gan ei bod yn ymddangos nad yw'n poeni amdanom. Nid ydym yn gwybod beth i adolygu ar ei gyfer! Nid ydym yn gwybod beth sydd o'n blaenau yn yr "amseroedd digynsail" hyn! Ac nid ydym yn gwybod a yw ein llywodraeth o'n plaid ni ynteu yn ein herbyn ni!

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Rhondda
- Canol De Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1128
Ein cyf/Our ref KW/00703/21

Janet Finch-Saunders MS
Chair
Senedd Cymru Petitions Committee
Ty Hywel
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

2 February 2021

Dear Janet,

Thank you for your letter dated 19 January regarding “Petition P-05-1128 Cancel externally set ‘assessments’ in 2021 for AS and A levels and only use teacher assessed grades” that you have received.

I am sorry to hear of the concerns that Levi Phillips raises in the petition and recognise that this is an extremely stressful time for students, teachers and parents alike. I would like to assure Levi that I understand that the disrupted autumn term meant there were additional pressures for learners, families and school staff. The Welsh Government’s priorities during this pandemic continues to be the safety and welfare of students, school staff and the wider community, and the continuing education of learners.

I appreciate that many young people, particularly those in exam years are finding the current situation both difficult and challenging. Levi has noted that students have had to adapt to learning on their own, remotely. Last month, a package of remote learning design modules was launched on [Hwb](#) to offer practical advice to help practitioners develop resources that will engage learners, enable learning and continue effective provision outside of the classroom. Alongside this, additional guidance outlining [expectations for remote learning](#) specific to learners currently in exam years was launched this month.

I want all learners to be able to use the remote learning system in a fair and effective way. We have established a Blended Learning Working Group who will be addressing issues of equity of access to learning in periods of disruption, as well as making sure that the interests and requirements of learners with wide and additional learning needs are also provided for. To support this work, one of the group’s priorities will be engaging parents and learners to ensure wider views are sought.

Regarding the specific concerns about the alternative assessment arrangements for general qualifications raised in the petition. As you are aware, the public health crisis has worsened

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 60
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

and unless the rates of community transmission reduce significantly, schools and colleges will continue remote learning for most students until the February half term.

In light of this, on 8 January, Qualifications Wales announced the cancellation of the window for internal assessment and confirmed that revised arrangements, adapting the plans announced prior to Christmas, would be made as quickly as possible. Following receipt of advice from the Design and Delivery Advisory Group, I made an [announcement](#) on 20th January, setting out these new proposals, to reflect the impact of the continued disruption on learner wellbeing and confidence. I have summarised this announcement below:

Learners undertaking GCSE, AS and A levels approved by Qualifications Wales will have their qualifications awarded through a Centre-Determined Grade model.

Grades will be determined by a learner's school or college based on an assessment of their work. There will be no formal external assessments as per the three pillar approach that was announced before Christmas.

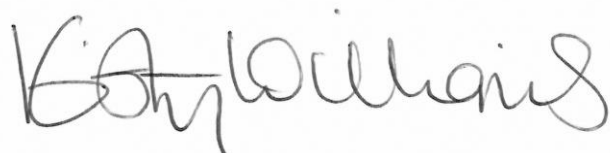
Schools and colleges will be able to use a range of evidence to determine the grades to be awarded to learners, including Non Examination Assessment elements, mock-exams, and classwork. In addition, the WJEC will offer a set of adapted past papers which can enable schools to continue to assess learning within their teaching plans, providing extra support for teachers and learners.

We have sought to make the grading approach as clear as possible in the circumstances, while remaining as simple and responsive as possible. Teaching the core content and aspects of each course remains my absolute priority for learners in exam years, so they are supported to progress with certainty into their next steps, and with confidence in the grades they've been awarded.

I note Levi has also highlighted the mental wellbeing of learners. It is vital that we support our young people in this area so as well as academic support through our [Recruit, Recover, Raise Standards Accelerated Programme](#). Welsh Government has made an additional £1.252m available in the current year to support an expansion of and improvements in the existing schools counselling scheme. There is practical help available on [our website](#) including a link to our Young Person's Mental Health Toolkit. Further resources can be found on WJEC's website, which has a very useful [student wellbeing](#) section and also on the [Student Minds](#) website.

I hope this information has provided clarity regarding the way in which grades will be determined and the steps we are taking to support remote learning for all learners.

Yours sincerely

Kirsty Williams AS/MS
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

P-05-1128 Cancel externally set assessments in 2021 for AS & A levels and only use teacher assessed grades – Petitioner to Committee, 18.02.21

Hi, of course due to recent news I believe there is no need for a debate however I am extremely thankful for the platform provided to voice my opinions

P-05-1135 Cyllid wedi'i dargedu ar gyfer canolfannau addysg awyr agored preswyl, sydd bellach yn methu â gweithredu am 12 mis

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Sara Jane Jones, ar ôl casglu cyfanswm o 1,181 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae canolfannau ledled Cymru wedi gorfod cau eu drysau i ymweliadau ysgolion am o leiaf 12 mis oherwydd cyfyngiadau'r llywodraeth. Maent wedi cael yr un swm o gyllid ychwanegol â busnesau eraill, ac eto maent wedi colli bron eu holl incwm. Mae'r canolfannau hyn nid yn unig yn darparu gwasanaethau addysgol hanfodol, maent hefyd yn fewnfuddsoddiad sylweddol i rannau gwledig Cymru ac yn dod â llawer o swyddi medrus. Heb gymorth ariannol bydd llawer yn cau, gan adael ardaloedd gwledig, cyflenwyr, gwasanaethau a masnachau lleol wedi'u distrywio.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Mae llywodraeth yr Alban wedi cyhoeddi cronfa gwerth £2 filiwn ar gyfer canolfannau yn yr Alban i'w helpu i oroesi'r pandemig. Er mwyn cyflawni'r un peth yng Nghymru, byddai angen pecyn gwerth £10 miliwn. Mae'r canolfannau hyn yn rhan fwy o'r economi yng Nghymru nag yn yr Alban. Yng Ngogledd Cymru yn unig, incwm blynyddol y canolfannau hyn yw tua £50 miliwn, sy'n cefnogi 900 o swyddi. Bydd y ffigur cenedlaethol ar gyfer Cymru yn fwy na dwbl hyn. <https://www.gov.scot/news/residential-outdoor-education-centres-fund-opens/>

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Dwyfor Meirionnydd
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1135
Ein cyf/Our ref KW/00747/21
Janet Finch-Saunders AS
Aelod o'r Senedd
Ty Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

10 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr ar ran y Pwyllgor Deisebau, yn gofyn am farn ar y materion a godwyd yn neiseb P-05-1135 ynghylch cyllid i ganolfannau addysg awyr agored preswyl sydd bellach yn methu â gweithredu am 12 mis, cyn i chi ei hystyried yn ffurfiol.

Rwy'n derbyn bod y cyfnod hwn yn un anodd ac ansicr tu hwnt i ganolfannau preswyl a busnesau yn y sector twristiaeth a hamdden. Rwy'n cydnabod gwerth addysg a gweithgareddau awyr agored i addysg plant a phobl ifanc, a gwerth ymweliadau a thripiâu, nid yn unig at ddiben addysgol ond hefyd er lles plant a phobl ifanc. Rwyf wedi clywed yn uniongyrchol gan ddarparwyr, ysgolion, dysgwyr a rhieni am yr effaith gadarnhaol a gaiff profiadau o'r fath ar ddysgwyr.

Mae'r canllawiau mewn perthynas â thripiâu a drefnir gan leoliadau addysgol yng Nghymru yn cael eu hadolygu'n barhaus. Mae'n safbwynt presennol o ran tripiâu o'r fath yn parhau i gyd-fynd â chynghor Llywodraeth y DU, sy'n cynghori yn erbyn tripiâu addysgol i blant o dan 18 oed a drefnir gan leoliadau addysgol. Rydych yn ymwybodol, rwy'n siŵr, o'r canllawiau diweddaraf mewn perthynas ag ymweliadau domestig nad ydynt yn rhai dros nos a chanolfannau preswyl, sydd ar gael [yma](#), ac y dylid ystyried y canllawiau gweithredol ar gyfer ysgolion, sydd ar gael [yma](#).

Rwy'n eich sicrhau ein bod yn benderfynol o roi'r cymorth a'r sicrwydd sydd ei angen ar y gymuned fusnes. Mae swyddogion polisi mewn cysylltiad parhaus â chynrychiolwyr i drafod ein canllawiau a'r cyllid ychwanegol sydd ar gael ar gyfer y sector.

Yn ychwanegol at yr ystod o grantiau y mae llawer o'r canolfannau wedi bod yn gymwys amdanynt o'r blaen o dan y Gronfa Cadernid Economaidd a'r grantiau ardrethi busnes ar gyfer Cymru yn unig, bu cynnydd arall o £200m yn ein pecyn cymorth ddydd Gwener 29 Ionawr i helpu busnesau yr effeithiwyd arnynt gan gyfyngiadau lefel rhybudd pedwar, sy'n mynd a'i gyfanswm i £650m. Mae grantiau Ardrethi Annomestig y Gronfa i Fusnesau dan

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 64
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Gyfyngiadau a'r grantiau dewisol ar gyfer y sectorau manwerthu nad ydynt yn hanfodol, lletygarwch, hamdden a thwristiaeth (a'r busnesau sydd yn eu cadwyn gyflenwi) wedi'u estyn i ddarparu un taliad atodol ar gyfer y cyfnod rhwng 25 Ionawr a diwedd Mawrth 2021 i fusnesau yr effeithir arnynt gan y cyfyngiadau cenedlaethol.

Bydd busnesau yn gallu cofrestru a gwneud cais am y cyllid drwy wefan Busnes Cymru a gwefan yr Awdurdod Lleol.

<https://businesswales.gov.wales/coronavirus-advice/cy>

Dylai pob busnes hefyd allu cael gafael ar gymorth penodol sydd ar gael gan Lywodraeth y DU – gan gynnwys y Cynllun Cadw Swyddi:

<https://www.gov.uk/coronavirus/business-support>

Yn gywir

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Kirsty Williams', written in a cursive style.

Kirsty Williams AS/MS

Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

P-05-1135 Targeted funding for residential outdoor education centres, now unable to operate for 12 months, Correspondence – Petitioner to Committee, 16.02.21

I would like to thank you for taking the time to respond to my concerns and those of many others who work in this key sector in rural areas of Wales.

I am pleased that the Minister recognises the contribution that residential outdoor education plays in the lives of young people. For many children it is the highlight of their educational career, a crucial developmental step, for some a chance to shine, explore localities unlike their own, take on challenge and succeed. It opens their world. The benefits and how they contribute to confidence, enhanced engagement in learning and increased academic success are incomparable. I would suggest it is the forum where children's hopes and dreams in the classroom become a reality in real life. A chance to be inspired. Moving forward and supporting children's mental health, fitness, social skills, reengagement with learning and a much-needed connection to and understanding of nature is a focus need now like never before.

I would also put forward the argument strongly that in addition to the huge educational and environmental impact these centres have. They also form a substantial part of our rural economies, providing skilled careers and supporting many local suppliers and services. The estimated inward investment to Wales from outdoor education centres is around £40m per year with the industry supporting 1500 jobs. It is a sad reflection that 15% of this industry has already been wiped from our landscape since the start of the pandemic.

I note the support that the government has provided for businesses and their commitment to continuing this support. I would highlight one key difference for consideration. **All other businesses receiving these streams of financial support were able to open for a period of 2020 and were able to limit the damage to their businesses in this way. Outdoor education centres have not been able to open for their main purpose since March 2020 resulting in an effective close of business for what will now be at least a year of trading. The damage to these businesses has been far greater.** Further to this it remains unclear as to how long the restrictions will remain in force. We are in a situation where restrictions have not yet been lifted for our sector for a whole year and we are yet to be included in any "roadmap" out of lockdown.

A common rebuttal to the above is the notion that outdoor education centres are open as they are able to provide day visits for schools. This may be the case in some more urban areas of Wales but the vast majority of residential centres it is not. Most have seen a drop in income equivalent to 95% – 99%. This is for the following reasons:

- By nature of what they provide outdoor education centres are often located in national parks and wild rural landscapes far from urban populations. Travel times for day trips are just too far.
- Centres are clustered together in areas of low population. There is not enough "local" population to go around.
- Residential Outdoor Education Centres tend to keep the same customers year on year. Customers come from specific areas. Looking for new "local" customers means taking customers from neighbouring centres who already serve those schools.
- High fixed costs of maintaining large residential sites means that income from day visits just isn't sustainable. Often the costs of bringing operations online are not balanced by what would be recovered by income from day visits. i.e., a further loss would be sustained.

It simply isn't fair to place restrictions on a business that render them unable to trade and not financially compensate them for this or only financially compensate them along with other businesses that have not faced the same harsh restrictions.

The ERF 3 could have been supportive for this sector had it been managed effectively however this was not the case. The closure of the ERF 3 within 30 hours of opening and the lack of priority for those who were more adversely affected has seen some businesses make more money from government support than they would have gained from their normal income. This is so infuriating and frustrating for those honest businesses who are struggling and who are desperately trying to keep staff employed.

I have been informed in response to a letter to Ms Kirsty Williams that £455,000 was distributed in the ERF 1, 2 and 3 to support outdoor education centres in Wales. I can also see that out of the 21 centres receiving this funding that £363,000 was allocated to one organisation. Is this figure part of the £455,000 if so this leaves approximately £4600 each for the remaining 20. A sum which would likely not cover 1 month's fixed costs. Many centres were also ineligible for these rounds of funding. Even if the one organisation getting £363,000 is not included in the £455,000 then there is a large discrepancy here in the support being offered.

Being that Outdoor education is so important to Wales' rural economies and to education. I fail to understand the reticence to support these establishments.

Residential Outdoor centres bring substantial income to the Welsh economy. They also play a large role in promoting Wales to wider parts of the UK, teaching about its history, geography, culture and language. Centres are often custodians of Wales' natural landscapes and protected spaces, taking on the role of maintenance, management and access. They also play a large part in creating a love of Wales with many children and families returning to the area throughout their lifetimes for visits and holidays.

I include a breakdown of the provision across Wales
(For the breakdown. Please see Appendix 1)

Questions:

The situation for outdoor education centres has been the same throughout the pandemic, whether in lockdown or not they cannot operate due to government restrictions. Being able to open for day activities doesn't sustain us. It is like pubs opening and not serving alcohol. Furthermore, it is simply impossible for most. We would be pleased if you would consider the following:

1. Why was support not given for the months July, Aug, Sept, Nov and only for the firebreak lockdown in October and Dec to Jan, Feb, Mar when residential outdoor Education centres faced continual restrictions? Could these payments be backdated?
2. When business come out of lockdown outdoor education centres will still not be able to operate, due to both Westminster and Welsh restrictions. Will support continue in the form of a lockdown restrictions grant until the restrictions are lifted for our sector?
3. If the job retention scheme is not continued many centres will have to make staff redundant. What provision is there to compensate for this in light of continuing restrictions. I.e. What case are the WG making for the continuation of furlough for businesses still facing restrictions? Or what provision is the WG making to support jobs in those businesses still unable to trade.

4. Will the Business Rates Relief still be available to residential outdoor education centres as long as they face restrictions.

3. After being closed for over a year many centres face “start up costs” along with costs for becoming “Covid secure”. What funding will there be to help with these costs?

4. Looking forward, residential outdoor education centres offer the Welsh Government a unique opportunity to support pupils’ recovery out of lockdown and from this pandemic. With children’s health, fitness and mental wellbeing of utmost concern, along with the need for children to reengage with learning, we suggest a government funded summer residential camp scheme utilising the skills expertise and facilities that are already on our doorstep. An opportunity for the Government to give something back to local Welsh children whilst also protecting these viable businesses and their local supply chains for the future.

Appendix 1.

NORTH WALES

Centre Name	Area	Bed capacity
FSC Rhyd-y-Creuau	Aberconwy	80
Lledr Hall	Aberconwy	40
Marle Hall	Aberconwy	100
Nant BH	Aberconwy	55
Oaklands	Aberconwy	40
Plas Y Brenin	Aberconwy	50
Towers OEC	Aberconwy	70
Anglesey Outdoors	Anglesey	100
Conwy Centre	Anglesey	250
Arete Outdoor Centre	Arfon	100
Blue Peris	Arfon	70
Boulder Adventures	Arfon	40
Kent Mountain Centre	Arfon	50
Dolawen/E3 Adventures	Arfon	40
Pentrellyncymer OEC	Clwyd West	55
Bryntysillio	Clwyd South	65
Safe and Sound	Clwyd South	?
Arthog	Dwyfor Meirionnydd	100
CMC Adventure	Dwyfor Meirionnydd	90
Rhos Y Gwailau (RYG)	Dwyfor Meirionnydd	100
Plas Gwynant	Dwyfor Meirionnydd	55
Glan Llyn	Dwyfor Meirionnydd	250
Plas Caerdeon	Dwyfor Meirionnydd	50
Plas Dol y Moch	Dwyfor Meirionnydd	60
Red Ridge	Montgomeryshire	50

SOUTH WALES

Centre Name	Area	Bed capacity
The Storey Arms OEC	Cardiff North	50
Park Wood Leisure	Merthyr	50
Black Mountain Adventure	Brecon and Radnor	?
Woodlands	Brecon and Radnor	50
Plas Pencelli	Brecon and Radnor	70
Hilston Park	Monmouthshire	50
Gilwern	Monmouthshire	50
Trewern	South Hereford	50
Pendarren House	Brecon and Radnor	50
Hampshire Mountain Centre	Brecon and Radnor	35

Tirabad	Brecon and Radnor	35
Longtown	South Hereford	40
Stackpole Centre	Carmarthen and S. Pembs	140
Kilvrough Manor		50
Tal Y Bont OEC	Powys	30

P-05-1136 Dylid caniatáu i drigolion Cymru deithio i bysgota yr un fath â'n cymheiriaid yn Lloegr

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Matthew Davies, ar ôl casglu cyfanswm o 2,519 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae pysgotwyr Cymru wedi cael llond bol ar gael eu trin yn wahanol i'r rheini yn Lloegr.

Ar hyn o bryd, ni chaniateir i ni deithio'n lleol i wneud ymarfer corff. Caniateir i bobl Lloegr sy'n syrthio oddi fewn i haen 4 deithio, a dyna'r achos pan eu bod yn syrthio oddi fewn i haen 5, hyd yn oed.

Rydym ni fel pysgotwyr yn deall y peryglon sy'n gysylltiedig â phandemig COVID-19, ond mae pysgotwyr yn defnyddio'r amser hwn i gynnal eu lles meddyliol, eu gallu i ganolbwyntio ac i leihau eu lefelau o straen. Dylid rhoi'r hawl eto i bawb ymgymryd â'r gamp hon, sy'n cadw pellter cymdeithasol.

Gwybodaeth Ychwanegol:

<https://canalrivertrust.org.uk/enjoy-the-waterways/fishing/places-to-fish/seven-reasons-why-fishing-is-good-for-you#:~:text=Fishing%20reduces%20stress,stress%20disorder%20and%20othe r%20illnesses.>

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Abertawe
- Gorllewin De Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1136
Ein cyf/Our ref DET/00157/21

Janet Finch-Saunders MS
Cadeirydd
Pwyllgor Deisebau

1 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch ichi am eich gohebiaeth ynghylch deiseb i ganiatáu preswylwyr o Gymru i deithio at ddibenion pysgota.

Fel yr amlygwyd gan Brif Weinidog Cymru ar [19 Rhagfyr 2020](#), o 20 Rhagfyr ymlaen byddai Cymru'n symud i lefel rhybudd 4 a nodir yn ein Cynllun Rheoli cyhoeddedig. Y lefel hon yw'r lefel uchaf o gyfyngiadau. Yn anffodus, tra'n bod yn cydnabod yn llwyr pa mor bwysig yw ymarfer corff ar gyfer ein llesiant corfforol a meddyliol, mae ein rheoliadau ar gyfer lefel rhybudd 4 yn dweud bod yn rhaid inni gyd 'aros gartref' heblaw am resymau hanfodol. Mae hyn yn golygu bod pob atyniad dan do ac awyr agored yn gorfod cau. Nid yw gwneud gweithgareddau yn yr awyr agored, er ei fod yn fwy diogel, yn ddi-risg ac mae'n gwneud pobl i adael eu cartrefi pan nad yw'n hanfodol. Wrth iddi fynd yn oerach, tywyllach a gwlypach mae'r amodau ar gyfer y feirws yn gwella. Mae dull gweithredu Cymru yn ystod y cyfyngiadau 'aros gartref', sy'n seiliedig ar gyngor ymddygiadol arbenigol, yn mynnu y dylai pobl deithio cyn lleied â phosibl. Mae pob eithriad neu gonsesiwn i'r rheolau hyn mewn un ardal yn gwanhau'r neges honno a gallai arwain at gamddealltwriaeth ymhlith y boblogaeth sy'n rhoi bywydau mewn perygl. Dywed gwyddoniaeth wrthym mai'r hiraf yr ydym i ffwrdd o'n cartrefi, a'r pellaf yr ydym yn teithio, y mwyaf tebygol yr ydym o naill ai dod i gysylltiad â'r feirws neu ei drosglwyddo. Fel Llywodraeth rydym yn cymryd pob cam posibl i leihau'r risgiau ar yr adeg dyngedfennol hon, ac i sicrhau ein bod yn darparu neges gref a chyson er mwyn cadw Cymru'n ddiogel. Ni all Llywodraeth Cymru wneud sylwadau ar unrhyw reoliadau a wneir gan lywodraeth y DU.

Mae dull Llywodraeth Cymru o ymdrin â chyfyngiadau yn seiliedig ar y data a'r wyddoniaeth ddiweddaraf sy'n berthnasol i Gymru ac ar y cyngor diweddaraf gan ein cynghorwyr gwyddonol a meddygol ein hunain, er mwyn lleihau cyflymder trosglwyddo'r feirws. Drwy'r rheolau hyn, rydym yn ceisio cydbwysu pwysigrwydd lles meddyliol a chorfforol pobl, a'n heconomi, â'r angen i gadw pobl yn ddiogel a diogelu'r GIG.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Dafydd.Elis-Thomas@llyw.cymru
Correspondence.Dafydd.Elis-Thomas@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 7?
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ar hyn o bryd, mae'r sefyllfa yng Nghymru yn ddifrifol iawn – mae'r feirws yn bresennol ym mhob un o'n cymunedau lleol. Mae ein GIG o dan bwysau. Rhaid inni gael mesurau cryf i reoli'r feirws ac i ddiogelu iechyd y cyhoedd. Mae angen i bawb helpu hefyd, nid yn unig drwy ddilyn y rheolau ond drwy wneud newidiadau bach i'w harferion a'u bywydau beunyddiol a lleihau'r cyswllt sydd ganddynt â phobl eraill. Mae'r feirws hwn yn ffynnu ar gyswllt dynol – pryd bynnag y byddwn yn treulio amser gydag eraill neu'n agos at bobl eraill mae perygl y byddwn naill ai'n dal neu'n trosglwyddo'r coronafeirws. Byddwn yn lleihau'r risg hon, ac yn lleihau'r pwysau ar ein GIG, drwy effaith gronol yr holl newidiadau rydym wedi'u gwneud. Yr effaith gyfunol sy'n gwneud y gwahaniaeth, nid y risg a achosir gan unrhyw un gweithgaredd.

Rydym eisoes yn gweld rhai arwyddion cadarnhaol o'r cyfyngiadau symud, a chyda'r broses o gyflwyno'r brechiad yn mynd rhagddi'n dda rydym yn obeithiol o ganiatáu i bobl ailddechrau gweithgareddau fel pysgota unwaith eto – ond dim ond pan fydd y wyddoniaeth a'r data yn dweud wrthym ei bod yn ddiogel gwneud hynny.

Rydym yn llwyr gydnabod yr ymdrechion a'r aberth enfawr y mae'r cyhoedd a busnesau yng Nghymru wedi'u gwneud i gadw Cymru'n ddiogel. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i ddarparu diweddariadau rheolaidd drwy ei Chynadleddau i'r Wasg ar Covid19 dros y dyddiau a'r wythnosau nesaf.

Gobeithio bod hyn yn egluro'r sefyllfa bresennol o ran y rheoliadau.

Yn gywir

Yr Arglwydd Elis-Thomas AS/MS

Y Dirprwy Weinidog Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth
Deputy Minister for Culture, Sport and Tourism

P-05-1136 Allow Welsh residents to travel for fishing the same as our counterparts in England – Correspondence – Petitioner to the Committee, 18.02.21

Good evening,

I am sorry that it has taken me time to get a response back to the committee but I wanted to research a little more before I did this reply.

The main reason for the petition was to bring us inline with our English counterparts for exercise. Even today people are out on the sea fishing in their boats or local waters.

Since the first lockdown in March myself and other fishery owners have been left alone with very very little financial help, absolutely nothing available for us. This of course led to the most recent petition.

We do not understand why the welsh government has taken these decisions based on the same scientific information that the English government receives.

At the time of writing this the petition has been signed by just under 2500 people. If I opened this up to exercise in general then I would guarantee a much broader signature list.

I am not one of these people that do not believe that the pandemic exists, infact the total opposite. I supply staff to the front line through another of my businesses and me myself am ultra cautious just incase I was to bring something back to my life limited son. However saying this fishing is one of the most relaxing, socially distant sport out there. It has the ability to make you focus, lower your stress levels and enhance your mental health.

There are various reports out about this from Angling trust and I have attached one here

<https://canalrivertrust.org.uk/enjoy-the-waterways/fishing/places-to-fish/seven-reasons-why-fishing-is-good-for-you#:~:text=Fishing%20reduces%20stress,stress%20disorder%20and%20other%20illnesses>

As you can see all we want is to be treated the same as our counterparts within England. If the science is there to stop this then please provide this evidence to us and Angling Cymru. Angling Cymru I am told have tried and tried and all they face is harsh criticism and hatred because the English government has allowed it and the

welsh government has not with no official statements showing why we cannot, all we face is a similar letter to the one that was sent in the reply from the committee.

Please help the fishermen/ fisherwomen and children in wales to maintain their mental health, allow fisheries to reopen with a strict covid-19 guidance and let's beat this together!!

Thank you for your time in reading this, if you would like to discuss further then please call me directly and I can explain every side to the story.

Eitem 2.8

P-05-1139 Dylid ymestyn rhyddhad treth stamp yn dilyn cyhoeddi rhagor o gyfyngiadau symud

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Andrew Oliver, ar ôl casglu cyfanswm o 79 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Ers atal y dreth stamp dros dro yng Nghymru, gwelwyd hwb i'r economi a chynnydd mewn trafodion eiddo. Drwy ymestyn y rhyddhad hwn a dod â'r trefniant i ben yn raddol, gellid osgoi cwmp disymwth yn y farchnad eiddo, fel sy'n debygol o ddigwydd os daw'r cymorth rhyddhad i ben yn sydyn. Efallai y gallai Llywodraeth Cymru ystyried trefnu bod y rhyddhad yn gymwys i unrhyw drafodion lle cafodd contractau eu cyfnewid cyn 31 Mawrth 2021, gan ganiatáu i unrhyw drafodion sydd eisoes yn yr arfaeth gael eu cwblhau o dan y trefniadau manteisiol.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Canol Caerdydd
- Canol De Cymru

Rebecca Evans AS/MS
Y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd
Minister for Finance and Trefnydd

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-1139
Ein cyf/Our ref RE/00052/21

Janet Finch-Saunders MS
Chair of the Petition Committee
Ty Hywel
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

8 February 2021

Dear Janet,

Petition P-05-1139 Extend stamp duty relief following the announcement of a further lockdown

Thank you for your email regarding the petition referenced above.

The petition suggests extending the current temporary Land Transaction Tax (LTT) reduction period applying to main rates beyond the end of March for transactions where exchange of contracts takes place before 31 March 2021.

LTT arises when a relevant property transaction is completed, or in relatively exceptional circumstances when it 'substantially performs'. An exchange of contracts is not an event triggering the payment of LTT. I recognise that the petition proposes a transitional rule similar to that used when rates are changed with immediate effect. I do not consider that such a transitional rule is appropriate in this case as the date on which the temporary tax reduction period is to end was announced on 14 July 2020. In contrast, the transitional rule recently provided ensured that people who had exchanged contracts could pay the rate they expected to at the point they exchanged contracts because the rate change was unknown to them but they had contractually committed to a transaction.

The temporary rules were introduced to help the housing market recover from the first lockdown and to support broader economic activity associated with home purchases. The written statement I issued on devolved taxes alongside my announcement of the draft Budget for next year made clear that in Wales we will revert to the pre-existing rules from 1 April 2021. That clear message, three months ahead of the end date, has provided clarity to both buyers and sellers of property to negotiate their transactions appropriately.

The petition refers to a potential "cliff-edge" when the temporary LTT rules expire on 31 March 2021. I have seen this expression used in many of the calls for an extension or for

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 77

transitional rules in relation to the UK Government's stamp duty land tax (SDLT) 'holiday'. The impacts of the current temporary reductions in SDLT are potentially as large as £15,000 (providing a zero liability to tax on properties costing up to £500,000) compared with £2,450 reductions in LTT (providing a zero liability to tax on properties costing up to £250,000). This means for SDLT, the potential tax saving amounts to up to 3% of the property purchase price, whereas in LTT the maximum saving is just under 1% of the property purchase price. For the situation in Wales with LTT, I do not consider that to amount to a "cliff-edge". Whilst some buyers may be upset to have missed out on a potential tax saving, a position I can understand, I do not consider the property market, or wider economy, will be adversely impacted in the absence of an extension of a change which was announced over 8 months earlier.

In its December 2020 report on Welsh Taxes Outlook, the Office for Budget Responsibility (OBR) says with regards to its property market forecast and its effects on LTT, that there will be a "significant fall in residential transactions this year (2020-21) to be followed by a sharp rebound in 2021-22, followed by modest growth thereafter."

Consequently I do not see a need to introduce a new form of relief for transactions which are still at the exchange of contract stage as at 31 March 2021.

Yours sincerely,

Rebecca Evans AS/MS
Y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd
Minister for Finance and Trefnydd

P-05-1139 Extend stamp duty relief following the announcement of a further lockdown, Correspondence – Petitioner to Committee, 08.02.21

Thank you for the response received from Rebecca Evan's in respect of the petition.

I think the ministers points are somewhat short sighted and are attempts to skirt the issues rather than actually address them. I would request my comments are passed on for review.

'(1) **An exchange of contracts is not an event triggering the payment of LTT**' - Although technically correct, buyers of new homes (we are an example) are contractually committed to proceed to completion or suffer the loss of 10% deposit. An exchange of contracts is a contractual commitment to purchase and is therefore also, a commitment to pay the tax due on that purchase.

(2) **The end date was announced in July and therefore a transitional period is not appropriate.** Although the end date was announced, what has not been considered is buyers of new homes where the period between exchange of contracts and completion can be lengthy (in our case, 9 months) further delays due to the pandemic has resulted in our timetable being shifted and the losses to us, significant. We are not the only buyers to be affected by the same situation and a continuation of the relief for buyers who contractually committed to a purchase in good time with the belief they may complete within the relief period is not something I would consider inappropriate but rather a reasonable proposal. A tapering of the relief to account for those who contractually committed to purchases well within the relief period should not be dismissed so easily

(3) **'The situation in Wales does not amount to a cliff edge'** - Sales are already falling through in Wales due to the looming deadline. The rush to purchase properties and complete within the relief period has undoubtedly provided a boost to the housing market, however, as sales collapse, that boom to the housing market is likely to be undermined and partially reversed if buyers withdraw. A withdrawal of sales commitments compounded by the end of tax relief which is likely to see the market slow down significantly is the definition of a cliff edge and one that will certainly occur. Although the minister proposes the market will bounce back, one thing is certain, the market will slow significantly. A bounce back is less certain but a tapering of relief may at least, ensure that buyers who have committed to purchasing, continue with those purchases and a slow reintroduction of the LTT may assist avoiding such a dead stop in the market.

It appears from the response that the minister feels enough has been done to forewarn buyers and sellers of the ending of the relief period. What is being ignored are those buyers who in plenty of time, committed to purchases (in our case, October 2020) but due to events outside of our control, we will not complete until June. We will have to find £5,000 to account for that or withdraw and risk losing our entire deposit. As first time buyers, neither option is a palatable one. We either go into further debt to pay the tax or lose many years of saving for a deposit.

Quite real consequences for a family who have worked extremely hard for many years to try and buy our first home. Given we are one of the purchasers that contributed to a buoyant housing market over the past 6 months, we feel somewhat duped and I'm sure there are many buyers like us who feel the same. Let down and paying a heavy price would sum up how we feel and I would encourage the minister to take on board those feelings from constituents, voters, the public, who are ultimately the ones whose lives change significantly based on whether we have supportive policies that focus on families and individuals or not.

Regards.

P-05-1111 Rhowch y £7 miliwn yn ôl yn y gronfa Trawsnewid Iechyd Meddwl

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Dr Jen Daffin, ar ôl casglu cyfanswm o 255 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Cyhoeddwyd yr adroddiad Cadernid Meddwl o ganlyniad i ymchwiliad eang i iechyd emosiynol ac iechyd meddwl. Mae'n nodi bod angen brys i fuddsoddi mewn gwasanaethau ataliol, system gyfan ac ymyrraeth gynnar.

Mae dirfawr angen diwygio a moderneiddio gwasanaethau iechyd meddwl.

Bydd tynnu £7 miliwn o'r gronfa hon yn oedi'r newid hwn.

Gwybodaeth Ychwanegol

Yn 2018, llofnododd 93 o Seicolegwyr, Therapyddion, Cynghorwyr a phobl sy'n defnyddio gwasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru lythyr yn gofyn i Lywodraeth Cymru weithredu'r newidiadau a argymhellir yn adroddiad Cadernid Meddwl – <http://www.psychchange.org/support-the-mind-over-matter-report.html>

Mae'r pandemig byd-eang wedi effeithio ar bawb. Mae llawer ohonom wedi wynebu trallod oherwydd COVID-19, a bydd llawer yn parhau i'w wynebu. Fodd bynnag, bydd yr effaith cryn dipyn yn fwy ar bobl sydd hefyd yn wynebu unigedd, ansicrwydd am eu swyddi, tlodi bwyd, neu sy'n byw ar aelwyd gamdriniol neu aelwyd dan straen.

Mae blynyddoedd cynnar bywyd yn hanfodol, ond mae plant yn byw mewn amgylchiadau na allant eu newid. Ni allant feddwl eu ffordd allan o'u problemau; maent yn dibynnu ar yr oedolion a'r gymuned o'u cwmpas.

Enw arall ar y gronfa trawsnewid iechyd meddwl yw'r Gronfa Gwella Gwasanaethau Iechyd Meddwl. Y gronfa honno y cyfeirir ati yn y ddeiseb hon.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gogledd Caerdydd
- Canol De Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1111
Ein cyf/Our ref EM/00926/20

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd, y Pwyllgor Deisebau

29 Ionawr 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 16 Rhagfyr ar ran y Pwyllgor Deisebau ynghylch cyllid ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod pwysigrwydd darparu cymaint o hyblygrwydd â phosibl i fyrdau iechyd fel y gallant ymateb i'r pwysau ychwanegol ar wasanaethau yn sgil y pandemig. Fis Mawrth, gwnaethom ryddhau £3.5m o gyllid ar gyfer y chwe mis cyntaf o'r Gronfa Gwella Gwasanaethau Iechyd Meddwl (£7m yn gyfan gwbl). Cafodd y cyllid hwn ei ddyrannu ar draws pob bwrdd iechyd i sicrhau parhad gwasanaethau a'r hyblygrwydd a oedd ei angen bryd hynny.

Gwnaed yr ail ddyraniad o £3.5m yn ystod y flwyddyn i'r meysydd blaenoriaeth yn ein [Cynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl](#). Roedd hyn yn golygu bod cyllid ar gael ar gyfer Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed / cymorth ar gyfer plant a phobl ifanc, gwasanaethau y tu allan i oriau / gwasanaethau mewn argyfwng, cymorth pellach ar gyfer gwasanaethau amenedigol, gwasanaethau anhwylderau bwyta ac i gynyddu mynediad at therapïau seicolegol.

Mae pob un o'r byrddau iechyd bellach wedi cael eu dyraniad llawn o'r £7m ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl ac mae'r cyllid hwn wedi'i ychwanegu at y prif ddyraniad GIG (o fewn y cyllid iechyd meddwl sydd wedi'i neilltuo) ar gyfer 2021-22.

Gobeithiaf fod yr wybodaeth hon o gymorth.

Yn gywir,

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd Meddwl, Llesiant a'r Gymraeg
Minister for Mental Health, Wellbeing and Welsh Language

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Eitem 2.10

P-05-1125 Dylai deisebau sydd â dros 5,000 o lofnodion fod yn destun dadl, nid cael eu hystyried ar gyfer dadl yn unig

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Martin Obbard, ar ôl casglu cyfanswm o 69 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Os oes gan ddeiseb gefnogaeth 5,000 neu fwy, nid oes rhaid iddi fod yn destun dadl yn y Senedd; cael ei 'hystyried' ar gyfer dadl yn unig y mae.

Holl reswm deisebau yw cyfleu llais y cyhoedd. Ar hyn o bryd, os yw deiseb yn cael ei chefnogi'n gryf gyda dros 5,000, dim ond cael ei 'hystyried' ar gyfer dadl y mae.

Mae'n amlwg bod deiseb gyda'r fath gefnogaeth o ddiddordeb i'r cyhoedd, ac felly fe gredaf y dylai fod yn destun dadl bob tro, i sicrhau bod barn y bobl yn cael ei hystyried.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Sir Drefaldwyn
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Martin Obbard, deisebwr

09 Chwefror 2021

Annwyl Mr Obbard

Deiseb P-05-1125 - Dylai deisebau sydd â dros 5,000 o lofnodion fod yn destun dadl, yn hytrach na chael eu hystyried ar gyfer dadl yn unig

Diolch am gyflwyno'r ddeiseb uchod i'r Senedd. Rwy'n ymateb iddi gan mai'r Pwyllgor Deisebau sy'n gyfrifol am y prosesau ar gyfer trafod deisebau.

Mae'r Pwyllgor Deisebau yn cynnal gwaith craffu ar bob deiseb sy'n casglu dros 50 o lofnodion. Cafodd y trothwy ar gyfer penderfynu a ddylai'r pwyllgor wneud cais am ddadl yn y Cyfarfod Llawn, ei gyflwyno gan y Pwyllgor Deisebau ym mis Mawrth 2017. Gwnaed hyn yn sgil ymgynghoriad â'r Pwyllgor Busnes, sy'n gyfrifol am drefnu busnes y Cyfarfod Llawn. Cyn hynny, roedd deisebau ond yn cael eu trafod gan y Senedd gyfan os oedd y Pwyllgor Deisebau wedi llunio adroddiad arnynt yn seiliedig ar ei waith craffu manwl.

Ein nod wrth gyflwyno'r drefn hon oedd cynnig ffordd fwy uniongyrchol ac amserol i ddeisebau sy'n denu lefel uchel o gefnogaeth gan y cyhoedd gael eu trafod gan y Senedd lawn, heb iddynt orfod bod yn destun gwaith craffu gan bwyllgor yn gyntaf. Ar adeg ysgrifennu'r ohebiaeth hon, mae 19 o ddeisebau wedi'u trafod yn y Cyfarfod Llawn fel rhan o'r trefniadau hyn, ac rwy'n falch bod y broses hon wedi rhoi cyfle i nifer o faterion pwysig gael eu trafod yn y modd hwn. Mae manylion yr holl ddeisebau a drafodwyd gan y Senedd hon ar gael drwy'r linc a ganlyn: <https://deisebau.senedd.cymru/deisebau?state=debated>

Fodd bynnag, rwyf o'r farn ei bod yn gywir inni ystyried nifer o ffactorau wrth benderfynu a yw'n briodol cynnal dadl brydlon ar fater a godir gan ddeiseb, ac mae yna nifer o resymau pam nad yw'n ymarferol nac yn briodol cynnal dadl ar bob deiseb sy'n casglu'r nifer ofynnol o lofnodion. Er enghraifft:

- mae'n bosibl y bydd y mater a drafodir mewn deiseb wedi'i ddatrys ers cyflwyno'r ddeiseb, neu bod y cyd-destun wedi newid yn sylweddol;

Senedd Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

 SeneddDeisebau@senedd.cymru
 0300 200 6565

Welsh Parliament
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

 SeneddPetitions@senedd.wales
 0300 200 6565

- mae'n bosibl y bydd y mater eisoes wedi'i drafod yn ddiweddar, wedi'i godi mewn ffyrdd eraill neu wedi bod yn destun gwaith craffu gan un o bwyllgorau eraill y Senedd;
- mae'n bosibl y gellir cynnal gwaith craffu ar y mater o dan sylw yn fwy effeithiol, drwy waith craffu manwl gan y Pwyllgor Deisebau neu gan un o bwyllgorau eraill y Senedd; neu
- mae'n bosibl bod y ddeiseb wedi casglu cyfran sylweddol o'i llofnodion y tu allan i Gymru.

At hynny, capasiti cyfyng yn unig sydd gan y Senedd i drefnu dadleuon yn y Cyfarfod Llawn, ac mae yna nifer o alwadau ar y capasiti hwnnw, gan gynnwys dadleuon a gyflwynir gan bwyllgorau eraill, grwpiau gwleidyddol ac Aelodau unigol o'r Senedd. O ganlyniad, rydym yn ceisio defnyddio'n disgresiwn i sicrhau bod y system yn cael ei defnyddio i hwyluso'r gwaith craffu mwyaf effeithiol a phriodol ar y materion a godir drwy'r broses ddeisebu.

Yn olaf, mae'n bosibl eich bod eisoes yn ymwybodol bod y Pwyllgor Deisebau wedi gwneud y penderfyniad anodd o gynyddu'r 'trothwy ar gyfer cynnal dadl' ers i chi gyflwyno'ch deiseb. Rhwng mis Mawrth 2017 a mis Tachwedd 2020, y trothwy ar gyfer trafod deiseb mewn dadl yn y Cyfarfod Llawn oedd 5,000 o lofnodion. Fodd bynnag, ers 1 Rhagfyr 2020, mae'r trothwy hwn wedi cynyddu i 10,000 o lofnodion.

Mae'r pwyllgor yn dra ymwybodol o'r angen i rannu gwybodaeth glir er mwyn helpu i reoli disgwyliadau pawb sy'n manteisio ar y broses ddeisebu. Gwnaethom y penderfyniad hwn mewn ymateb i gynnydd sylweddol yn nifer y deisebau sydd wedi casglu nifer fawr o lofnodion ers canol y llynedd oherwydd, yn gynyddol, roeddem ond yn gallu trefnu dadleuon ar nifer gymharol fach o ddeisebau a oedd yn cyrraedd y trothwy blaenorol. Byddwn yn parhau i adolygu'r mater hwn hyd at ddiwedd tymor y Senedd hon, gyda'r bwriad o wneud argymhelliad cysylltiedig ar gyfer y Senedd nesaf.

Hyderaf fod yr ymateb hwn yn ddefnyddiol o ran egluro'r prosesau sy'n helpu'r Pwyllgor Deisebau i benderfynu pa gamau i'w cymryd, ac edrychaf ymlaen at glywed unrhyw sylwadau eraill sydd gennych, a fydd yn helpu i lywio trafodaethau'r pwyllgor ar eich deiseb.

Yn gywir,

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd

Senedd Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

 SeneddDeisebau@senedd.cymru

 0300 200 6565

Welsh Parliament
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

 SeneddPetitions@senedd.wales

 0300 200 6565

P-05-1129 Mae angen cymhwyso mesurau deddfwriaethol nawr i weithredu argymhellion Comisiwn y Gyfraith i ddiddymu Lesddaliad

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Mark Habberfield, ar ôl casglu cyfanswm o 425 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Ar 21 Gorffennaf 2020 cyhoeddwyd y tri adroddiad ynghylch llesddaliad a chyfunddaliad preswyl gan Gomisiwn y Gyfraith (gweler y manylion ychwanegol). Rydym o'r farn y dylai'r argymhellion o'r adroddiadau hyn gael eu gweithredu ar unwaith yng nghyfraith Cymru, heb oedi, er mwyn gwella bywydau dros 400,000 o lesddeiliaid Cymru. Mae dros wyth mlynedd ers i'r Alban arwain y ffordd a diddymu lesddaliad o'u tai, ac yn sgil yr adroddiad hwn mae gan y Senedd fandad clir, bellach, i gymhwyso mesurau deddfwriaethol.

Gwybodaeth Ychwanegol:

<https://www.lawcom.gov.uk/project/residential-leasehold-and-commonhold/>

Cyhoeddodd Comisiwn y Gyfraith dri adroddiad gan argymhell diwygiadau i dri maes o fewn y gyfraith:

- (1.) rhyddfrenio lesddaliad, sef yr hawl i bobl sy'n berchen ar eiddo ar lesddaliad hir ("lesddeiliaid") brynu'r rhydd-ddaliad neu ymestyn eu lesddaliad
- (2.) yr hawl i reoli, sy'n hawl i lesddeiliaid gymryd yr awenau o ran rheoli eu hadeilad heb brynu'r rhydd-ddaliad
- (3.) cyfunddaliad, sy'n caniatáu perchnogaeth rhydd-ddaliadol fflatiau, gan gynnig ffordd arall o fod yn berchen ar eiddo sy'n osgoi diffygion perchnogaeth lesddaliadol.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- De Caerdydd a Phenarth
- Canol De Cymru

Ein cyf/Our ref JJ/00274/21

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd,
Y Pwyllgor Deisebau
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA
Deisebau@senedd.cymru

1 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 20 Ionawr ynghylch Deiseb P-05-1129, sy'n galw am fesurau deddfwriaethol nawr i weithredu argymhellion Comisiwn y Gyfraith ar gyfer diwygio'r system lesddaliadol yng Nghymru.

Rwyf eisoes wedi croesawu [adroddiadau Comisiwn y Gyfraith ar ddiwygio'r system lesddaliadol yng Nghymru a Lloegr](#) fel cam mawr tuag at newidiadau angenrheidiol ac rwyf ar hyn o bryd yn ystyried y ffordd orau o weithredu ar y cynigion hyn. Er hynny, yn ogystal ag adroddiadau Comisiwn y Gyfraith a thystiolaeth [adroddiad y Grŵp Gorchwyl a Gorffen ar ddiwygio lesddaliadau](#), rwyf hefyd yn disgwyl i'r ymchwil i brofiadau lesddeiliaid yng Nghymru gael ei gyhoeddi'n y dyfodol agos. Unwaith y byddaf wedi gweld yr holl dystiolaeth, byddaf yn cyhoeddi fy mwriadau ar gyfer gwneud lesddaliadau'n decach yng Nghymru.

Er fy mod yn deall y pryderon ynghylch yr alwad yn y ddeiseb hon i'r newidiadau hyn ddigwydd yn syth, fe wyddoch bod tymor y Senedd hon yn dirwyn i ben yn fuan, cyn yr etholiad, ac nid yw'n bosibl, o dan y rhaglen ddeddfwriaethol bresennol, i ni gynnig a gweithredu deddfwriaeth o'r fath cyn diwedd y tymor hwn. Er y byddaf yn nodi fy mwriadau ar gyfer diwygio'r system lesddaliadol yn fuan, bydd yr weinyddiaeth nesaf, ar ôl etholiadau'r Senedd ym mis Mai, yn nodi ei hagenda ddeddfwriaethol ei hun, ac nid yw'n briodol i mi geisio rhagweld hynny ar hyn o bryd.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 88
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Rwy'n benderfynol o weithredu ar argymhellion Comisiwn y Gyfraith yn ogystal â nifer o feysydd eraill sydd angen sylw yn y system lesddaliadol. Fe wnaeth y Prif Weinidog, Mark Drakeford, hefyd ddatgan yn glir ein bwriad i fwrw ymlaen â'r gwaith i ddiwygio'r system lesddaliadol a chyfunddaliadol yn ei [ddatganiad ar y rhaglen deddfwriaethol ar 16 Gorffennaf](#), gan gynnwys y materion hynny a fyddai angen mesurau deddfwriaethol lle bo hynny'n briodol.

Yn gywir,

Julie James AS/MS

Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol
Minister for Housing and Local Government

Eitem 2.12

P-05-1130 Dylai Llywodraeth Cymru ail-brynu ac adnewyddu Coleg Harlech

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Sian Ifan, ar ôl casglu cyfanswm o 6,661 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae Coleg Harlech yn cynnwys cyfadeilad gweinyddol a theatr llawn cymeriad, llyfrgell, ystafell gynadledda, nifer o ystafelloedd darlithio ac ystafelloedd cyfrifiaduron, campfa, neuadd breswyl deg llawr, neuadd fwyta a thŷ clwb ac mae'n sefyll mewn safle mawreddog ar fryn ger castell Harlech yng Ngwynedd. Sefydlwyd y coleg ym 1927 fel coleg addysg bellach i'r rheini o gefndir dosbarth gweithiol. Cafodd ei werthu i brynwr preifat yn ystod y blynyddoedd diwethaf, cafodd ei ddodrefn eu tynnu ac mae bellach ar werth eto.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Mae Coleg Harlech yn gysyniad unigryw gyda hanes unigryw sydd wedi'i osod mewn lleoliad hanesyddol unigryw; mae'n drysor cenedlaethol Cymreig sydd yn y broses o gael ei ddatgymalu a'i werthu fesul adeilad i'r cynigydd uchaf er mwyn ei ddatblygu.

Bydd y byd ar ôl Covid-19 yn hollol wahanol i'r byd cyn Covid-19 yr oeddem yn gyfarwydd ag ef. Bydd economïau'n cael eu dinistrio – rydym eisoes yn gweld hynny'n dechrau digwydd, a bydd angen ailadeiladu cenhedloedd ac economïau. Mae synnwyr cyffredin yn dweud y bydd angen yr holl offer posibl, a hynny'n offer dynol ac offer adeiladu, er mwyn ailadeiladu cenhedloedd a'u heconomïau. Os caiff Coleg Harlech ei adnewyddu i'w hen ogoniant, bydd ganddo'r holl ofynion angenrheidiol ar gyfer hyfforddi ein pobl ddi-waith i ddatblygu'r holl sgiliau ymarferol, technegol a phroffesiynol sydd eu hangen i ailadeiladu strwythur ac economi ein cenedl er budd a ffyniant cyfartal pawb.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Abertawe

- Gorllewin De Cymru

Kirsty Williams AS/MS
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-1130
Ein cyf/Our ref KW/00756/21

Janet Finch-Saunders MS
Chair
Senedd Cymru Petitions Committee
Ty Hywel
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

9 February 2021

Dear Janet,

Thank you for your letter dated 21 January to Rt Hon. the Lord Elis-Thomas MS, Deputy Minister for Culture, Sport and Tourism regarding Petition P-05-1130: 'The Welsh Government should re-purchase and refurbish Coleg Harlech'. I am responding as this matter falls within my portfolio.

Our understanding is that Coleg Harlech has been re-sold. Welsh Government is fully aware of concerns about the condition of the building, and the need to secure a sustainable (and appropriate) future for it. Officials in Tourism, Heritage and Sports - CADW are working closely with Gwynedd County Council and Snowdonia National Park Authority to ensure that the future of the facility is secured. All parties are committed to support and offer advice to new owner.

Yours sincerely

Kirsty Williams AS/MS
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 91

P-05-1130 Dylai Llywodraeth Cymru ail-brynu ac adnewyddu Coleg Harlech, Correspondence – Deisebwyr at y Pwyllgor, 17.02.21

/

P-05-1130 The Welsh Government should re-purchase and refurbish Coleg Harlech, Correspondence – Petitioners to Committee, 17.02.21

Tystysgrifau yn y Gymraeg i gydfynd a'r ddeiseb

Sian Ifan:

Fel y mwyafrif o ieuenctid Blaenau Ffestiniog yn y 1960au, wnes i adael yr ysgol yn bumtheg oed i ddechrau gweithio i gyfrannu tuag at gyllid y cartref. Yn y cyfnod hynny, os oeddech yn blentyn o gartref dosbarth gweithiol, lle roedd y tad yn labrwr yn y chwarel, fel yn fy achos i, doedd dim disgwyl, nac ychwaith unrhyw anogaeth yn y cartref na'r ysgol i chwi gario'n mlaen â'ch addysg. Cael hyd i waith, o unrhyw fath, cyn gynted a phosibl felly oedd y nod - ac yn y cyfnod hynny, roedd modd symud o swydd i swydd yn ddi-drafferth, heb yr orfodaeth i ddarparu tystiolaeth o gymwysterau o unrhyw fath yn y byd. A dyna fu fy hanes, ac yn yr un cyfnod, priodais yn llawer rhy ifanc, bu i fi ysgaru yn nghanol y 1970au a symudais i Ddulyn ac yna i Gaerdydd.

Tra yn byw yn Nghaerdydd, cwrddais a'r Dr Mered Evans, roeddwn yn adnabod Merêd a'i deulu yn dda, cefais fy magwraeth cynnar yn Nhanygrisiau, ar aelwyd oedd yn yr un rhesdai a chartref teulu Merêd, tra'n sgwrsio, awgrymodd Merêd y dylwn fynd i Goleg Harlech i ail gydio yn fy addysg, doeddwn i ddim yn credu bod gen i siawns o gael fy nerbyn yno o gwbl am nad oedd gen i unrhyw gymwysterau o unrhyw fath a wnes i ddim meddwl mwy am dan yr awgrym. Yna, o fewn wythnos, ffoniodd Merêd, roedd wedi gyrru am y ffurflen gais ar fy rhan ac am i ni gwrdd eto er mwyn iddo allu rhoi'r ffurflen gais i fi. Mered oedd y person cyntaf, drwy gydol fy mywyd hyd yna, i fy annog i ail gydio yn fy addysg ac i fynegi ffydd yn fy ngallu i wneud hynny. Llenwais y ffurflen a'i gyrru i'r Coleg, cefais gyfweliad ac yn mis Medi 1977, roeddwn yn fyfyrwr preswyl yn y Coleg lle roeddwn am dreilio'r ddwy mlynedd hapusaf o fy mywyd.

Roeddwn wedi dewis i letya ar y 5ed llawr, y llawr Cymraeg, yn y Neuadd

preswyl o 10 llawr, a phan gyrhaeddais ar y tren yn Harlech roedd yna nifer o fyfyrwyr o'r ail flwyddyn, oedd hefyd yn lletya ar y 5ed llawr, yn aros amdanaf ar y platfform i'm croesawu i'r Coleg. Cydiodd un yn fy nghes a cyn pen chwinciad, roeddwn yn eistedd yn y gegin fach ar llawr 5, paned o goffi yn fy llaw, yn teimlo'n hollol gatrefol yn sgwrsio ac yn chwerthin yn nghwmni'r criw o gyfeillion newydd oedd bellach wedi llenwi'r gegin fach reit at y drws.

Erbyn diwedd y diwrnod cyntaf yna, roeddwn wedi cwrdd a chyfeillgaru a phawb ar y 5ed llawr gan gynnwys y criw o fyfyrwyr newydd fel fi fy hunan, pob un yn fyfyrwr aeddfed gyda oedrannau yn cychwyn yn eu hugeinau ac yn diweddu yn eu chwedegau, a'r cyfan ohonym â phrofiadau bywyd amrywiol o dan ein belt.

Cwrs dwy flynedd oedd y cwrs diploma yn y Coleg ac ar ddiwedd y dwy mlynedd, a chyn belled a bod yr arholiadau terfynol yn cael eu pasio, byddai'r myfyrwyr yn gymwys i gael y Diploma a oedd yn gyfystyr a dwy lefel A. a dyna oedd yr allwedd a fyddai'n agor y drws i allu cario'n mlaen ag addysg uwch mewn prifysgol.

Dewisais Atudiaethau Cymraeg fel pwnc i astudio yn y Coleg, gyda'r annwyl [REDACTED] yn ddarlithydd Llenyddiaeth Cymraeg arnaf, a'r amryddawn [REDACTED] a'r [REDACTED] yn ddarlithwyr yn yr amrywiol elfennau o hanes oedd yn berthnasol i'r cwrs.

Wnes fwynhau pob eiliad o'r darlithoedd a'r trafodaethau yn y dosbarth ac fe cefais flas ar ddysgu fel na gefais erioed yn yr ysgol, a doedd y dysgu a'r broses o agor ffiniau ym mhob cornelyn o'r ymennydd ddim yn diweddu yn y dosbarth, roedd cymdeithasu a thrafod pob math o bynciau gyda myfyrwyr o bob rhan o Gymru a thu hwnt. Rhai o Loegr, yr Alban, ac Iwerddon ac o Batagonia hyd yn oed, yn agoriad llygaid ac yn addysg dibrisiadwy yn ei hunan, ac roedd y coleg yn unigryw yn y ffaith iddo fod yn ddigon bach i wneud i ni gyd, boed i ni fod yn fyfyrwyr, darlithwyr neu staff, deimlo i ni gyd fod yn rhan o deulu clos

Daeth y dwy flynedd i ben yn llawer rhy gyflym, cefais fy niploma ac es i'r brifysgol yn Aberystwyth i astudio drama a hanes Cymru. Yn ddiweddarach, enillais ol-radd MBA mewn Rheoli Twristiaeth yn Ngholeg y Drindod Caerfyrddin.

Oni bai am y Dr Merêd Evans, byddwn byth wedi cael y fraint a'r pleser o fod yn fyfyrwr yn Ngholeg Harlech, ac onibai am Coleg Harlech, byddwn byth wedi mynd i'r brifysgol yn aberystwyth ac wedi hynny i ddilyn cwrs ôl-radd yn y Drindod yn Nghaerfyrddin. Doedd petha felna ddim yn digwydd i rhywun fel fi, plentyn o'r dosbarth gweithiol oedd wedi gorfod gadael yr ysgol yn 15 oed heb fawr o addysg i son amdano.

Gelwid Coleg Harlech yn "Goleg yr Ail Gynnig" ond i aelodau o'r dosbarth gweithiol a amddifadwyd o addysg teilwng tra yn yr ysgol, Coleg Harlech, mewn gwirionedd, oedd eu "cyfle cyntaf" am addysg teilwng a fyddai'n gallu cyfoethogi a gwella eu byd. Gan ei fod, ei hunan, yn blentyn i chwarelwr, roedd y Dr Meredydd Evans yn deall yn iawn faint mor bwysic ac unigryw oedd Coleg Harlech ac dwi'n sicr, petai'n gweld y trybeini mae'r Coleg ynddo ar hyn o bryd, byddai'n troi yn ei fedd.

Mae'n anodd credu fod methiant rheolaeth wedi achosi i Goleg Harlech gael ei gau a'i werthu o gwbl - ac am bris afresymol o rhad tra, ar yr un adeg,, roedd £6miliwn o arian cyhoeddus yn cael ei wario ar bont fechan i groesi'r ffôs rhwng y maes parcio a chastell Harlech er mwyn gwella'r profiad o ymweld a'r castell i ymwelwyr! Mae Coleg Harlech a'r difreintiedig yn Nghymru yn haeddu gwell a dylai Llywodraeth Cymru ail brynu'r Coleg a'r theatr yn ô yn ddi-oedl ar gyfer dibenion pobl Cymru.

Dewi Prysor (Williams)

Mae Coleg Harlech yn haeddu Ail-Gyfle!

“Dwi’n nabod cymaint o bobl a fu mor lwcus i gael y cymorth, gwerth, cyfle a’r budd yr oedd Coleg Harlech yn ei gynnig. Dwi’n un o’r bobl hynny. Mi wnaeth Coleg Harlech newid llwybrau cannoedd o fywydau, gan roi ailgyfle i oedolion oedd wedi methu’r trêen academaidd oherwydd cefndir neu amgylchiadau personol a.y.b. – neu jysd erioed wedi meddwl am y peth pan oedd y trêen yn gadael y platfform. Dwi’n un o’r bobl yma hefyd – oedolion oedd eisiau ail-gyfle, eisiau ffordd a ail-fynediad i addysg. Ond heb gymwysterau i gael mynediad i’r sefydliadau addysg, roedd y drysau i gyd ar gau.

Diolch bod Coleg Harlech yno, sefydliad unigryw yng Nghymru, oedd yn cynnig

yr addysg a chymwysterau oedd ei angen i bontio rhwng Ysgol Uwchradd a Prifysgol. Roedd cael Diploma Prifysgol Cymru gan Coleg Harlech yn cyfateb i Lefel A yr ysgolion, ac yn ein caniatáu i ymgeisio i fynd i Brifysgol, a cael ein derbyn, a chael bwrw mlaen yn ein diddordebau academaidd a cael ehangu gorwelion. Sut yn y byd y gellid caeu sefydliad fel hwn?

Roedd pobl yn dod i Coleg Harlech o bob cwr o Gymru ac o ardaloedd gwahanol o Brydain, pob rhan o Iwerddon – ac yn bellach hefyd, o lefydd fel Patagonia a Mozambique. Nid yn unig roedd budd academaidd a phersonol i'w gael yng Ngholeg Harlech, ond roedd pawb yn gwneud ffrindiau o bob cwr o'r byd – llawer ohonynt yn ffrindiau agos sydd yn dal mewn cysylltiad heddiw. Roeddau ni'n deulu mawr lliwgar yng Ngholeg Harlech, pobl o bob lliw a llun a iaith a chefnidir a rhywioldeb a chredoau, yn deulu aml-ddiwylliannol. Mae'r atgofion yn fyw o hyd.

Yn 1997 ro'n i wedi bod yn byw mewn fflats a lojings a soffas ffrindiau am flwyddyn neu ddwy. Gwnaeth hyn i fi feddwl be o'n i isio'i wneud efo fy mywyd. Wedi gweithio yn y diwydiant adeiladu am flynyddoedd yn y gorffennol, roedd fy meddwl yn crwydro mwy a mwy at y byd creadigol. A'r mwya'r o'n i'n meddwl am y peth, y mwya rhwystredig ro'n i'n mynd – achos doeddwn i ddim yn gweld bod unrhyw ffordd i wireddu'r freuddwyd. Roedd y rhwystredigaeth wedi troi yn anobaith, ac mi allai pethau fod wedi troi yn dywyll yn fy myd. Does dim byd gwaeth nag edrych yn ôl a difaru o hyd ac o hyd, yn gofyn yr un hen gwestiwn, lle fyddwn i rwan os fyswn i wedi neidio ar y trê academaidd hwnnw yn holl flynyddoedd yn ôl.

Ac ar ddechrau mis Medi 1997 daeth cnoc ar ddrws fy fflat. [REDACTED] oedd yno, fy ffrind o'r fflat uwchben. Roedd hi'n cynnig dodrefn i fi. Doedd hi ddim eu hangen nhw, gan ei bod hi'n symud allan, wedi cael ei derbyn i Coleg Harlech. Roeddwn i wedi clywed am y Coleg, wrth gwrs, ond rioed wedi meddwl bod modd i rywun fynd iddo heb gymwysterau. Erbyn dallt, roedd siawns i unrhyw un geisio am gael lle yno – unrhyw un rhwng 18 a 55 oed. Ro'n i'n nesu am fy 30 oed, ac er fy mod i'n gwybod fod y tymor ar fin dechrau a byddai dim lle ar ôl, penderfynais fynd i lawr yno i drïo fy lwc. Ges i air efo [REDACTED] yn y Swyddfa, ac mi roddodd alwad i'r hanesydd [REDACTED] – un o diwtoriaid yr adran 'Hanes, Llenyddiaeth a Syniadau'. O fewn pum munud roeddwn yn ei swyddfa fo yn cael sgwrs am be o'n i isio'i wneud. "Hanes, ysgrifennu creadigol, a

gwleidyddiaeth,” medda fi. “I have just the thing for you,” atebodd [REDACTED].
“History, Literature and Ideas.”

A dyna ni. Does gen i ddim byd ond diolch a pharch anferth tuag at [REDACTED] am fy nerbyn i Coleg Harlech. Roedd y tiwtoriaid i gyd yn ymroddedig, egwyddorol a chyfeillgar, a dwi’n ddiolchgar iawn i’r tîm Hanes, Llenyddiaeth a Syniadau – [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] – a staff modiwlau eraill, [REDACTED] a [REDACTED], a [REDACTED] ([REDACTED] ddysgodd ni i ddefnyddio cyfrifiadur). A staff y swyddfa a’r cantîn. Diolch i bawb am yr atgofion, yr hwyl a’r agor llenni.

Cyrsiau un flwyddyn o hyd oedd erbyn yr adeg roeddwn i yn y Coleg, ac yn 1998 gefais fy Diploma Prifysgol Cymru yn Hanes, Llenyddiaeth a Syniadau, a cael fy nerbyn i Aberystwyth. Ond ym mis Ebrill 1998 ganwyd y cyntaf o dri o feibion i [REDACTED] a minnau, a gohiriais fynd i Brifysgol Aberystwyth. Gohiriais eto yn 1999 pan anwyd yr ail fab. Ond o’r diwedd, yn 2000 fe gymerais fy lle yn Aberystwyth, ac fe symudon ni i lawr yno fel teulu am dair mlynedd. Wedyn, yn 2003 ges i fy ngradd BA Dosbarth Cyntaf yn ‘Hanes a Hanes Cymru.’ Aeth â’r gradd â fi i sawl swydd yma ac acw, gan hyd yn oed gael job fel cyflwynydd tair cyfres o Darn Bach o Hanes, a cyfres o Stori Pêl-droed Cymru i S4C! Dwi hefyd wedi gneud cyrsiau (rai i Coleg Harlech) a nosweithiau hanes, ac yn sgwennu erthyglau i gyhoeddiadau. Dwi wedi cyhoeddi 6 nofel ac un llyfr travelogue am fy nheithiau yn Ffrainc yn dilyn Cymru adeg yr Ewros. Er mai dosbarthiadau Saesneg oedd rhai [REDACTED], dwi’n siwr imi ddysgu llawer am arddull ac yn y blaen.

Fyddwn i wedi cyflawni’r pethau hyn? “Na,” fyddai fy ateb. Does dim amdani, Coleg Harlech roddodd i mi’r cyfle i astudio Hanes fy ngwlad fy hun – peth sydd yn enwedig o bwysig i ni yma yng Nghymru, lle nad ydan ni’n cael llawer ddim o’n hanes yn yr ysgolion.

Rhoddodd Coleg Harlech obaith i gymaint o bobl. Gobaith ac ailgyfle, a llwybrau newydd i i’w dilyn, a chael ehangu gorwelion. Ac wrth roi i ni’r holl bethau hyn, roedd y Coleg hefyd yn rhoi i ni brofiad arbennig iawn. Dwi’n gobeithio y gall myfyrwyr ddod i Goleg Harlech eto, i gael y gwerth a’r budd, a’r profiad, o fod yn y lle – a’r sefydliad – arbennig hwn. Dwi’n gobeithio y gall Coleg Harlech gael ail-gyfle hefyd.

Llythyr ar gyfer sylw aelodau o'r Pwyllgor Deisebau parthed y ddeiseb a agorwyd yn gorchymyn i Lywodraeth Cymru brynu Coleg Harlech yn ôl.

Annwyl Aelodau,

Hoffwn eich atgoffa pan agorwyd y ddeiseb dan sylw, ,mai 5,000 o lofnodion oedd y gofyn os oedd y pwnc dan sylw i'w ystyried ar gyfer trafodaeth yn Siambr y Senedd ond, yn ddiweddarach, newidiwyd y nifer o lofnodion roedd eu hangen ar ddeisebau i 10,000! Beth bynnag oedd y rhesymeg dros y newid, mae'n symudiad hollol anemocrataidd i newid y gofynion ar beth oedd yn gytundeb rhwng y deisebydd a Llywodraeth Cymru.

Gwlad bychan iawn yw Cymru gyda cwta 3 miliwn o ddinasyddion tra bod Lloegr, drws nesa, a dros 56 miliwn o ddinasyddion ond, tydi Llywodraeth San Steffan ond yn gofyn am 10,000 o lofnodion ar ddeisebau os yw pwnc i'w hystyried am drafodaeth yn Senedd San Steffan felly, mae'n amlwg bod Llywodraeth Cymru yn gweithredu'n annheg i fynnu 10,000 o lofnodion ar ddeisebau allan o boblogaeth sy'n llawer llai na phoblogaeth Lloegr.

Mae'r ddeiseb dan sylw wedi dod i ben gyda 6,645 o lofnodion arni ac oherwydd yr anghysondeb ac anhegwch yr amlinellir uchod, rydym yn galw ar y Pwyllgor Deisebau i anrhydeddu'r cytundeb a wnaed pan agorwyd y ddeiseb ac i gytuno i'r pwnc gael ei drafod yn y Siambr fel pwnc sydd, yn amlwg, yn un pwysig i Gymru a'i phobl.

Yn gywir

Sian Ifan

Peter Evans

Padi Phillips.

Coleg Harlech Regeneration

Some thoughts.

My simple view is that you need a successful mix of:

- Capital & Revenue (aka the budget)
- Vision and Purpose
- Sponsors and political will
- Land assembly
- People and community engagement
- Business case
- Function
- Project management

To pull off a Regeneration project.

If you think about what created the original Coleg Harlech these are the basic elements that combined. Then it was a project, so the first, third and fourth bullets were probably 'relatively' easy. Whilst now it's a would be a regeneration project, which buildings apart, means that to be successful, all the elements need to be in place, some at the outset and some in succession.

Capital. A successful regeneration project needs money. It needs both capital to undertake the costly stuff and revenue to pay for the immediate and the future. Too often the capital is the easy bit and the revenue is both the difficult part and the risk.

My view is that a basic regeneration of the current Coleg Site would cost about £10 / £12m.

It's crazy really, but with 'Sponsors and political will', I think that the Capital, say £12m would be relatively easy to get. For a a) Regeneration of the Coleg for learning project I would be looking to a combination of sources which would be WG and the Heritage lottery fund as well as Gwynedd and a potential Educational Institute (say Aber or Bangor for example as partners) and charities like the Theatres Trust. . For a b) Housing Regeneration project substitute a Housing Association for Educational Institute.

Revenue. Is trickier, as ALW found and presumably WEA and Coleg Harlech before it. .It's the life blood / cash flow that keeps the system alive, it can expand and contract, but it needs a minimum to keep the system viable. The greater the asset, the larger the liability and the more need for revenue and cash flow.

Budget. Both pots need to be allocated against a work programme into the relevant budgets of the organisations involved. Over the project life.

Here's a link to some evaluation on community led regeneration projects. It's not the final word, but

it's a good framework to start thinking about regeneration and engagement.

[https://laisygoedwig.org.uk/wp-](https://laisygoedwig.org.uk/wp-content/uploads/2013/12/Community_Planning_Approaches_July_13.pdf)

[content/uploads/2013/12/Community_Planning_Approaches_July_13.pdf](https://laisygoedwig.org.uk/wp-content/uploads/2013/12/Community_Planning_Approaches_July_13.pdf)

I've seen some great regeneration projects in Wales fail because they had the capital 'Rhondda life', but not the revenue ...or insufficient capital to create the conditions to generate sufficient revenue. The Red House in Merthyr was a great Regeneration project, but it looks as if recently, because of internal 'management conflicts' it's struggling. Chapter in Cardiff though as we know is a pretty amazing success. But it's Cardiff and how even it will fare post pandemic is moot.

Vision and Purpose. What's it going to do and how's it going to do it. A vital debate and one that it's vital to get right. A successful vision creates the route map to how you might do it. This needs to be debated out with the potential; community who will use, benefit, engage and often operate the asset. It also needs to be either shared with or lined up with the Sponsors and Political Will.

Let's think about what we currently have:

Options as a future for learning. There's is genuine potential (people might not like the vision and purpose) for developing a new generation of 'mini nuclear reactors' at Traws and a Space centre for 'Horizontal Space Take off' at Llanbedr. If the remaining Admin Block, Library, Theatre, Tower Block site and say the St David's site was used, it could be the eco system for a College training people in the relevant skills and qualifications needed to work in these worlds. It could be an FE Centre operating alongside this, or possibly say linked to Coleg Cambria, a residential centre in its own right. It could be a centre for Welsh language, Welsh History, Social Work, Teachers training linked to say Aber or Bangor (who I always hoped would step in and take it on), particularly because of the former ties with Aber. There may be other possibilities that I haven't thought of (Hence the need for a Community voice). Of these above the Traws and Space Centre options appeal to me, because of the link with future operating needs at scale. Airbus at Broughton for example take on 60 apprentices a year for a 5000k operation. And these are high quality, highly sought STEM roles.

Another project might be social housing and a mix of use for learning at the library, admin block and Arts and Learning at the Theatre. For me this is the most plausible future. Why? Basically because Harlech now is a different place to the one we went to in the 70's or 80's. Then, the Coleg assets apart, there was a fairly thriving small (less than 2k pop) town, with a night time economy. Now I believe that the only pub still open is the Queens. It's not I think, a particularly appealing place in the 2020's for a residential type Coleg of any sort. On the other hand Social Housing gives something back to the Community. A development could be also linked to community workshops and community ownership and use of the Library, Admin and Theatre. A social housing partner, whilst needing to be initially incentivised on the capital front, would bring its own capital contribution and also vital project management skills in managing the quality of the regeneration programme whilst the social housing was enabled and the heritage sites were regenerated. Social Housing also helps regenerate Harlech itself and is key to the vision of at least two of the local Housing Associations. Whilst there are varying degrees of quality within Social Housing organisations, basically I trust them as partners, largely because they get their own revenue stream from the relationship. I would hedge bets at the moment and say many people want it to be as it was a residential adult learning centre for the people of Wales, but it may be that there are different viable options and the community needs a clear voice in articulating this. I'd be interested in hearing what possible Senedd sponsors

think is viable and how they would play the process.

Sponsors and political will

Juxtapose with the founders of Coleg Harlech, we don't have any – yet! They were vital then, they will be vital now. WE don't have an Irene White (for good or bad), or a Michael Sheen – yet. We do have 6.5k people who signed a petition and probably more out there. Counterbalance this though with the many voices (some loud) in the Senedd and unfortunately the community also who are either passive or don't want to unpick the CH story, or want it to quietly go away.

The 6.5k potentially gives us a voice and hopefully a debate. The debate needs to know what it is looking for which' not discounting the cost on capital and revenue' I would say is largely about connecting Vision and Purpose, with Sponsors and political will, with People and community engagement.

If the potential Senedd 'debate' took us some way on the Vision and Purpose, got us the Sponsors and Political will and led to the third as an outcome, with some commitment to putting the Harlech Regen plan into a Manifesto and someone's work programme (say WG, Gwynedd and a Housing Association) and an initial allocation of the budget funding to start toward creating project milestones and a plan, I would be very happy.

An additional possibility is if 6k people were actively willing to buy into the Vision and willing to give say £100 each to create shares for a community regeneration trust that supported the revenue of operating the library, Admin and Theatre as community assets. Then that's an initial £6m crowd sourced fund. It's bold but it can and has been done.

Land assembly

A lot trickier than it was when the initial ALW site was picked up for a song. Crown Lodge and the Wardens House have long gone. Some parts of the second sale (amenity centre) have started development. I think that the debate needs to mandate a process that effectively starts an immediate and long term process of land assembly. I think now it's a compulsory purchase order on the Library, Admin Block, Theatre as well as the St Dai's site and former Block. Compulsory purchase isn't easy and Councils don't like doing them, consequently Political Will is needed. The longer term, depending on the purpose of the site, is then part of the future. Much as the old Coleg itself grew organically as time and opportunity flowed. For example if it was a residential college, would you purchase the former Rum Hole as a Student Amenity site? The current Amenity centre build in the 80's was sold and I believe work has started to transform it into something tangible. Good luck to it, but it might be a future possible asset target too.

People and community engagement

You can't untangle vision and purpose, sponsors and political will from people and community engagement. Once you have captured the political will to the initial vision of 'something must be done' and a few ideas that test future viability of purpose, the people in the community must engage to interrogate and be part of the decision around the future.

BUT, the purpose that comes out of this must be viable. If it's a predominantly housing association

play, supporting a community arts centre fine, but is the demand proven in the community and more importantly has the community the skills and stamina to operate management effectively and generate future revenue around purpose. If not it's just an AWL albatross, with no options other than constantly testing the private sector and hoping a commercial solution comes forward. The same applies to a future residential college. There are milestones in developing a regeneration programme and community engagement is a very early part of this process. The link above gives some examples of how this has been tackled.

We mustn't discount community fatigue either. A lot of good smart, people will have been fighting for the initial vision, or some version of it, for Coleg Harlech for 30 years. Many of the voices that have been through these battles will have become cynical or old or tired. The only tangible example of a community response to date has been Sheila Maxwell's 'Arc' of CH at the Old Library and whilst this is a wonderful achievement, it's sadly not a hub of activism around revival and lessons need to be taken from this. There have also been two large and costly examples of studies that look to provide the answers that this petition also seeks. One was the WEA ALW led Coleg Harlech plan: https://www.adultlearning.wales/UserFiles/Files/Public_Documents/Feasibility_Study/Coleg_Harlech_Site_Feasibility_Study.pdf

and the second, the Harlech Regeneration plan.

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Businesses/Documents-Busnes/Regeneration/Harlech-Regeneration-Consultation-Panels.pdf>

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Businesses/Documents-Busnes/Regeneration/Harlech/Harlech-Strategic-Guide.pdf>

I'm not aware of how these were developed and delivered but nothing feels as if it's been achieved by either and I'm guessing that because of lack of Vision and Purpose and Sponsors and political will and because this is a small town in a low population region, where resource and human capital is in short supply. What's different about us now, to where we were recently? Well really only that 'nothing has been done and we have 6500 signatures on a petition. But the people who don't want to do anything and have the political will to stop anything being done will point to the work, time and money above. We believe that something should be done that honours the past, because it's important to us and hopefully 6.5k people. Not all will feel like this and I the community doesn't it's another failed initiative costing public resource.

This is for me another treason pointing toward a Social Housing solution.

Business case

The business case is essential, but (although you might need to start a 5 case plan early in order to catch budget) it is a process that is dynamic and flows from the combinations above. It proves the viability of the Function that is decided on and provides a route map and milestones in achieving this. Once everything is up and running, then it becomes 'business as usual' and subject to effective management by

the Board and management of the operation. Subject if you want it to and its purpose, future reviews on achieving outcomes and benefits realisation.

Function Simple to say. Form follows function. Difficult to do, However as long as the processes above are effectively determined, managed and evolutionary then you have an entity which should survive for say 20 years.

Project management The glue that sticks it all together, once the process is agreed and the vision underway. There are phase's, first the organisation of the campaign, then the public awareness, transfer to 'project owners', then the build and then the operation. Again another reason I like Housing Associations. Often they are great at this. <http://www.pentan.co.uk/project/bargoed-library/>

And there are companies like: <https://www.themeans.co.uk/contact-us>

<http://www.theurbanists.net/> Who are good at project managing the build elements of regeneration in partnership with a housing association? But all this would be down to tender and future choice.

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 2.13

P-05-1131 Rhoi terfyn ar unwaith ar waith carthu oddi ar arfordir Gŵyr, nes y ceir gwerthusiad o'r effeithiau andwyol

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Kerry Lord, ar ôl casglu cyfanswm o 63 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Yn dilyn dechrau'r gwaith carthu ym Mae Rhosili, bu tywod yn disbyddu i raddau sylweddol a difrifol ar draeth cyfagos Rhosili. Mae'r ardal hon – sydd o bwysigrwydd rhyngwladol – yn cynnwys systemau twyni cysylltiedig y bydd disbyddu tywod hefyd yn effeithio'n andwyol arnynt. Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i roi terfyn ar waith carthu ar unwaith nes y cynhelir adolygiad gwyddonol o'r disbyddu tywod a'r hyn sydd, o bosibl, yn ei achosi, er mwyn osgoi difrod parhaol a cholli cynefinoedd.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Yn ôl tystiolaeth anecdotaidd, er gwaethaf y tywydd cymharol fwyn dros dymor yr haf 2020 hyd yn hyn, mae lefelau tywod ar draeth Rhosili wedi disbyddu'n ddifrifol. At hynny, ymddengys fod niferoedd sylweddol uwch o weddillion cregyn molysgiaid (fel cocos, cregyn gleision, cyllyll môr, wystrys, ac ati) yn ogystal â chynnydd enfawr yn y niwed i sêr môr. Gyda thymor stormydd yr hydref a'r gaeaf ar y gweill, gallai'r sefyllfa ddatblygu i fod yn drychinebus i'r ecosystemau hynod fregus sy'n dibynnu ar ddyddodion tywod naturiol. Er y gallai fod yn gyd-ddigwyddiad bod gwaith carthu wedi digwydd ar yr un pryd â disbyddu tywod anarferol o helaeth yn Rhosili, mae'n hanfodol bod y gwaith carthu yn cael ei ohirio ar unwaith fel bod cyfle i astudiaeth wyddonol swyddogol werthuso'r achosion tebygol.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gŵyr
- Gorllewin De Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1131
Ein cyf/Our ref LG/00129/21

Janet Finch-Saunders AS
Chair of the petitions committee

11th Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 20 Ionawr am ddeiseb sy'n nodi - "Yn dilyn dechrau'r gwaith carthu ym Mae Rhosili, bu tywod yn disbyddu i raddau sylweddol a difrifol ar draeth cyfagos Rhosili." Mae'r ddeiseb yn galw ar "Lywodraeth Cymru i roi terfyn ar waith carthu ar unwaith nes y cynhelir adolygiad gwyddonol o'r disbyddu tywod a'r hyn sydd, o bosibl, yn ei achosi" ac yn nodi yr ymddengys fod niferoedd sylweddol uwch o weddillion cregyn molysgiaid a "gallai'r sefyllfa ddatblygu i fod yn drychinebus i'r ecosystemau hynod fregus."

Caiff gwaith carthu agregau morol ei drwyddedu'n llym gan Dîm Trwyddedu Morol Cyfoeth Naturiol Cymru ar ran Gweinidogion Cymru yn unol â darpariaethau Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir 2009. Rhoddir trwyddedau yn amodol ar asesiad o'r effaith amgylcheddol a hefyd, os yw'n briodol, astudiaethau effaith arfordirol. Defnyddir amodau trwydded i sicrhau cydymffurfiaeth a monitro a gorfodir y rhain gan swyddogion gorfodi morol Llywodraeth Cymru.

Er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth ag unrhyw amodau trwydded, mae'n ofynnol i gychod carthu agregol gael Systemau Monitro Electronig (EMS) ar eu byrddau (blychau du) sy'n cael eu monitro'n ddyddiol gan Ystad y Goron gyda'r canlyniadau'n cael eu hanfon at Dîm Trwyddedu Morol Cyfoeth Naturiol Cymru.

Mae'r safle carthu agregol agosaf ar Fanc Nobel (safle A476); tua 19km i'r de-orllewin lle mae gan Llanelli Sand Dredging Ltd (LSD) drwydded forol i echdynnu hyd at 2,000,000m tunnell o dywod y flwyddyn tan 2023. Adnewyddwyd y drwydded yn 2016 a rhoddwyd y drwydded hon gyntaf yn 2006 yn dilyn Ymchwiliad Cyhoeddus. Nid oes unrhyw waith carthu agregau morol yn digwydd ger traeth Rhosili, er bod y cwch LSD "Sospan Dau" yn angori ym mae Rhosili wrth aros i'r llanw ddychwelyd i'w angorfa lanio ym Mhwl.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Gwnaed gwaith a chynhaliwyd astudiaethau sylweddol yn gysylltiedig ag adolygiad o bolisi carthu agregau ar ddiwedd y 1990au ar adnoddau tywod, cefnforeg a bioleg rhanbarth Môr Hafren. Arweiniodd hyn at bolisi'n cefnogi mwy o garthu ar y môr, a dyna lle mae'n digwydd yn awr. Mae'r rhain ac astudiaethau ac adroddiadau eraill wedi ystyried effeithiau amgylcheddol ac arfordirol gan gynnwys [adolygiad technegol](#) o ganlyniadau monitro carthu agregol a gynhaliwyd ym mis Hydref 2016.

Y ddealltwriaeth bresennol yw bod hydrodynameg Môr Hafren yn achosi symudiad gwaddod cyfyngedig o'r gorllewin i'r dwyrain mewn dyfroedd dwfn gyda rhywfaint o symudiad ochrol mewn dyfroedd mwy bas yn nes at yr arfordir. Mae gwaith monitro safle banc Nobel yn dangos dim ond symudiad gwaddodion lleol ar draws yr ardal. Nid oes unrhyw waith ymchwil na monitro yn dangos unrhyw gysylltiad achosol â'r arfordir, ac ni ddisgwylid hyn oherwydd natur y prosesau ffisegol sydd ar waith.

Yn unol â hynny, nid yw'r cysylltiad a wneir gan y deisebwyr rhwng carthu agregol â symudiad tywod arfordirol yn cael ei gefnogi gan y dystiolaeth sydd ar gael.

Mae'r ddeiseb hefyd yn cyfeirio at gynnydd sylweddol mewn gweddillion cregyn molysgiaid a sêr môr yn cael eu golchi i'r lan, sy'n ymddangos yn gysylltiedig â stormydd ac a allai gael effaith ecolegol. Yn aml, yn sgil stormydd, mae pysgod cregyn yn cael eu golchi i'r lan - yn enwedig ar draethau'r de-orllewin o fae Caerfyrddin tua'r dwyrain i Borthcawl a thu hwnt. Y prif rywogaethau sy'n tirio yw cylllell fôr (*Ensis siliqua* ac *E arcuatus*), cragen blisgyn (*Pharus legumen*), rhythwr y tywod (*Mya arenaria*), cragen dyfrgi (*Iutraria lutraria*), cocosen bigog (*Acanthocardia echinata*), rhywogaethau cregyn cylchog bach eraill, cocos cyffredin, cregyn gleision, draenog môr tyrchol (*Echnocardium cordatum*) ac yn ystod y gwanwyn, sêr môr cyffredin. Mae'r cregyn wystrys yn weddillion sy'n dyddio i ddiwedd y 1800au pan oedd y rhywogaethau yn fwy toreithiog yn lleol. Mae'r holl rywogaethau hyn wedi'u gwasgaru'n eang, yn doreithiog ac mae'r poblogaethau'n byw ac yn cael eu haddasu yn ôl yr amgylchedd morol symudol. Nid ystyrir bod golchi i'r lan ar ôl stormydd yn cynrychioli effeithiau ecolegol sylweddol.

Mae'r dystiolaeth felly'n awgrymu nad yw'r hyn y sylwyd arnynt yn Rhosili yn gysylltiedig â charthu agregol ond, yn hytrach, maent yn ymwneud â stormydd y gaeaf.

Yn gywir,

Lesley Griffiths AS/MS

Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

P-05-1131 Immediate cessation of dredging operations off the Gower coast pending evaluation of adverse effects, Correspondence – Petitioner to Committee, 23.02.21

Thank you very much for your reply and for the inclusion of the Minister's response.

However, we strongly believe that the Minister may have been misled when requesting information for her response. Our family has the benefit of a static caravan directly overlooking Rhossili beach and bay, at Hillend. As occasional stargazers, we also have the use of a powerful telescope and binoculars with which we have observed the vessel "Sospan Dau" on numerous occasions, apparently dredging within the bay. The vessel has frequently been witnessed in position approximately mid-point between Worm's Head and Burry Holmes for many hours, well in excess of the necessary inter-tidal times which are claimed. At these times, significant turbulence has been obvious in the water surrounding the vessel, indicating a high likelihood that the dredging process has been underway. The vessel has also appeared to be lower in the water at the end of its stints in the bay, as deduced from observation of the plimsoll line.

As a qualified skipper, I have a good understanding of tidal streams and vessel movement. I have witnessed Sospan Dau apparently returning from the Nobel Bank and anchoring. We have also noted other occasions when, as stated above, the vessel has emerged from the Loughor estuary and spent many hours in Rhossili Bay before returning. At these times, the same turbulence has been observed around the vessel.

I realise that all commercial vessels are required to be equipped with AIS transponders which record the vessel details, including course, activity, speed, bearing, etc. However, these can easily be programmed with insufficient or incorrect information, or even switched off entirely, although I am not suggesting that the vessel's master has done so. The point is that AIS information cannot, solely, be relied upon as an accurate basis for accountability. I do not have access to historical AIS information regarding the vessel's movements, as this requires an expensive paid subscription, but our family, along with very many other residents and staff at Hillend have been under no illusion that dredging has been taking place in the bay. The concomitant denuding of the beach's sand is such that anecdotal estimates by those with decades of intimate knowledge of the area place the level at the lowest ever witnessed.

Regarding the influence of winter storms, destruction of shellfish and removal of sand does indeed occur during these events. However, the sand is just as likely to be deposited as removed, depending on the nature of the weather event. Our observations of shellfish casualties and devastatingly low sand levels were made during the spring, summer and autumn of 2020, as and when COVID restrictions permitted access to the beach.

I urge the committee to investigate the issues raised with urgency. If our observations of turbulence and load can be proven to be caused by some other factors, then I apologise for taking up the committee's time, but we remain

convinced in the likelihood that dredging has been taking place in Rhossili Bay and that this has led to the severe reduction of sand and destruction of shellfish habitat as originally stated in the petition.

With kind regards,

P-05-1132 Cychwyn Ymchwiliad Barnwrol Annibynnol i Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Y Cyngorydd Mike Powell, ar ôl casglu cyfanswm o XX lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Ar 15-17 Ionawr 2019, fe wnaeth adroddiad gan Goleg Brenhinol y Bydwagedd a Choleg Brenhinol yr Obstetryddion a'r Gynaecolegwyr daflu goleuni ar ddigwyddiadau difrifol a gofidus yn y ddarpariaeth famolaeth o dan reolaeth Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg.

Rydym yn ofyn am Ymchwiliad Barnwrol i weld sut y digwyddodd y methiant sylweddol yng ngwasanaethau mamolaeth Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg.

Rydym yn galw am yr Ymchwiliad Barnwrol hwn gan nad yw o fewn cylch gwaith yr adolygiad y gofynnodd Senedd Cymru amdano gan y Panel Trosolwg Annibynnol ar Wasanaethau Mamolaeth i ddarganfod beth a achosodd y methiant hwn.

Gwybodaeth Ychwanegol:

"Cafodd yr aseswyr fod y gwasanaeth yn gweithio o dan bwysau eithafol ac o dan arweinyddiaeth glinigol a rheoli nad oedd o'r safon orau. Roedd y canfyddiad gan y Bwrdd Iechyd o danadrodd am ddigwyddiadau difrifol wedi arwain at fwy o graffu mewnol ac allanol, sy'n dangos nad oedd prosesau llywodraethu sylfaenol wedi'u rhoi ar waith yn briodol eto. Roedd disgwyl hefyd y byddai'r gwasanaeth yn mynd ati'n fuan i gyfuno dwy uned ar wahân dan arweiniad meddyg ymgynghorol ar un safle ag uned annibynnol dan arweiniad bydwagedd ar y safle arall, heb dystiolaeth bod timau clinigol yn ymwneud â'r penderfyniad hwn a'r broses ar ei gyfer ac yn ei gefnogi. Ar ben hyn, gwelwyd bod nifer o swyddi bydwagedd heb eu llenwi, arweinyddiaeth glinigol nad oedd o'r safon orau, defnydd sylweddol o staff meddygol locwm

ar lefel meddygon iau a meddygon ymgynghorol a diffyg safonau ymarfer sefydledig."

<https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-05/adroddiad-adolygiad-o-wasanaethau-mamolaeth-bwrdd-iechyd-cwm- taf.pdf>

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Pontypridd
- Canol De Cymru

Eich cyf/Your ref Petition P-05-1132
Ein cyf/Our ref VG/01585/21

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau

10 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 20 Ionawr.

Nodwyd pryderon eang eu cwmpas yn adroddiad adolygiad annibynnol Coleg Brenhinol y Bydwagedd a Choleg Brenhinol yr Obstetryddion a'r Gynaecolegwyr o wasanaethau mamolaeth yng nghyn-Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf, a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2019, ynghylch ansawdd y gofal. Mynegwyd cryn bryder a chodwyd rhai cwestiynau hefyd, fodd bynnag, ynghylch effeithiolrwydd arweiniad a llywodraethiant y bwrdd yn ehangach.

Roedd y pryderon ehangach a amlygwyd yn yr adroddiad ynghylch llywodraethiant yn destun pryder difrifol imi ac ystyriais fod y rhain yn ffactor pwysig a oedd wedi cyfrannu at y methiannau a oedd wedi dod i'r amlwg mewn gwasanaethau mamolaeth. Roedd y rhain yn cynnwys pryderon ynghylch llywodraethu ansawdd, cywirdeb data, adrodd am ddigwyddiadau difrifol ac, yn gwbl allweddol, arweinyddiaeth a llywodraethiant sefydliadol.

Mynegwyd yr un lefel o bryder drwy'r grŵp teirochrog ar uwchgyfeirio ac ymyrryd, sy'n cynnwys fy swyddogion i, Archwilio Cymru ac Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru, mewn perthynas â threfniadau llywodraethu ansawdd y Bwrdd. Mae hyn yn cynnwys materion a ddaeth i'w amlwg yn sgil adrodd am ddigwyddiadau difrifol ac ymweliadau gan reoleiddwyr. O ganlyniad, derbyniais gyngor y grŵp teirochrog i gynyddu'r weithdrefn uwchgyfeirio yn y sefydliad yn gyffredinol i ymyriadau wedi'u targedu ym mis Ebrill 2019, gan roi gwasanaethau mamolaeth o dan fesurau arbennig ar yr un pryd.

Mae hefyd yn bwysig nodi, cyn hyn, fod y cyn-Fwrdd Iechyd wedi cael ei roi o dan drefniadau monitro uwch (lefel 2) y fframwaith uwchgyfeirio ym mis Ionawr 2019, yn dilyn cyngor gan gyfarfod eithriadol o'r grŵp teirochrog. Roedd hyn o ganlyniad i nifer o faterion, gan gynnwys gwasanaethau mamolaeth, ond hefyd feysydd eraill o bryder a oedd yn dod i'r amlwg mewn perthynas â llywodraethiant sefydliadol.

Yn ogystal â'r camau penodol a gymerais yn dilyn cyhoeddi adroddiad y Colegau Brenhinol i geisio gwelliannau a sicrwydd ynghylch ansawdd gwasanaethau mamolaeth a llywodraethiant y Bwrdd ar unwaith, cadarnhaodd y rheoleiddwyr, Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru ac Archwilio Cymru, y byddent yn cynnal adolygiad ar y cyd o'r trefniadau llywodraethu ansawdd a oedd ar waith yn y Bwrdd Iechyd. Adroddwyd ar hyn ym mis

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 120
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tachwedd 2019 a chadarnhawyd bod nifer o wendidau sylfaenol mewn llywodraethiant mewn perthynas â diogelwch cleifion ac ansawdd y gofal. Mynegwyd pryder bod y gwendidau yn peryglu gallu'r Bwrdd Iechyd i nodi problemau mewn perthynas ag ansawdd y gofal a diogelwch cleifion ac i ymateb i'r problemau hynny.

Canfuwyd, er bod pwyslais cadarn wedi bod ar gynnal balans ariannol a bodloni targedau allweddol, fod llai o sylw wedi'i roi i ansawdd a diogelwch y gwasanaethau yn gyffredinol. Tynnwyd sylw at yr angen am arweinyddiaeth gryfach ac ehangach mewn perthynas ag ansawdd a diogelwch cleifion. Un agwedd a achosodd bryder gwirioneddol oedd y diwylliant o ofn a phwyntio bys y canfuwyd ei fod yn bodoli mewn rhannau o'r sefydliad, ac roedd hyn wedi atal staff rhag codi llais a mynegi pryderon. Roedd y diwylliant hwn yn debyg i'r hyn a ganfuwyd mewn gwasanaethau mamolaeth.

Yn fwy cyffredinol, daeth yr adolygiad o hyd i fylchau mewn trefniadau llywodraethiant allweddol sy'n gysylltiedig â rheoli a nodi risgiau, ac o ran y ddarpariaeth o wybodaeth i gefnogi gwaith craffu effeithiol gan y Bwrdd a'i bwyllgorau. Nodwyd hefyd fod angen gwella'r ffordd yr oedd digwyddiadau yn cael eu dosbarthu yn ogystal â'r trefniadau ar gyfer adrodd arnynt.

Er bod yr adolygiad yn tynnu sylw at nifer sylweddol o bryderon, nodwyd hefyd fod y Bwrdd Iechyd wedi dechrau cymryd camau i fynd i'r afael â nhw. Tynnwyd sylw hefyd at yr effaith yr oedd yr arweinyddiaeth newydd yn dechrau ei chael wrth fynd i'r afael â'r hyn a oedd yn set sylweddol o heriau. Mae Archwilio Cymru ac Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru wrthi ar hyn o bryd yn cynnal adolygiad dilynol i asesu cynnydd.

Mae'r holl faterion hyn yn awgrymu bod gwendidau sylfaenol yn nhrefniadau llywodraethiant y sefydliad. Yn eu tro, gwnaeth y gwendiadau hynny olygu bod y Bwrdd wedi methu â sylwi ar broblemau gyda gwasanaethau mamolaeth. Yn anffodus, felly, nid aethpwyd i'r afael â'r rhain cyn i bryderon sylweddol godi mewn perthynas ag ansawdd y gofal. Rhaid inni ganolbwyntio yn awr ar sicrhau bod gwelliannau cynaliadwy yn cael eu gwneud i sicrhau na all y Bwrdd byth eto fod mor ddal i lefel gyffelyb o bryder ynghylch unrhyw un o'i wasanaethau.

Yn gywir,

Vaughan Gething AS/MS

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Eitem 3.1

P-05-934 Trafnidiaeth Gyhoeddus ym Mlaenau Gwent

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Ebbw Fawr Business Community, ar ôl casglu cyfanswm o 1,332 lofnodion ar bapur.

Geiriad y ddeiseb:

Hoffai'r bobl isod fynegi pryder ynghylch y drafnidiaeth gyhoeddus wael sy'n cael ei darparu ym Mlaenau Gwent. Mae'r sefyllfa hon wedi arwain at drigolion yn dioddef anawsterau wrth geisio teithio i'r gwaith. Maent hefyd yn cael problemau wrth geisio teithio i ysbytai ac apwyntiadau doctor er mwyn cael sylw meddygol. Mae'r toriadau hefyd wedi gwneud y broses o deithio ar yr amseroedd gorau yn llafurus ac, mewn rhai achosion, yn amhosibl.

Etholaeth a Rhanbarth y Senedd

- Blaenau Gwent
- Dwyrain De Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-934
Ein cyf/Our ref LW/00129/21

Janet Finch-Saunders MS
Chair Petitions Committee

09 February 2021

Dear Janet,

Thank you for your letter of 5 August regarding Petition P-05-934 Public Transport in Blaenau Gwent and subsequent email of 6 January. I apologise for the delay in responding.

I welcome the opportunity to feed into the Committee's work on this petition. Please find below, updates on the issues you requested.

Progress on the work undertaken by the Valleys Task Force

Blaenau Gwent Integrated Responsive Transport pilot

The IRT scheme in Blaenau Gwent continues to be led by Transport for Wales (TfW) in collaboration with Blaenau Gwent County Borough Council.

Good progress has been made with the project, vehicles have been procured with grant funding made available by Welsh Government and those vehicles are equipped and branded in line with other fflecsi projects. The planning and design phase of the scheme is complete and finalised along with the proposed service patterns. TfW are in the process of building the required website pages, producing marketing materials and carrying out the procurement activities to select an operator to run the service.

The current pandemic has impacted implementation of the project and decisions about when to start the fflecsi service need to be made in line with current guidelines and restrictions regarding travel on public transport. In the meantime we continue background activities so that when circumstances allow we are ready to roll out the Blaenau Gwent fflecsi service as quickly as possible.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Lee.Waters@llyw.cymru
Correspondence.Lee.Waters@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Strategic Hubs and A465

Local authorities in each of the Valleys taskforce strategic hub areas have been progressing a range of priority projects – all with different funding packages, delivery models and timescales which the taskforce are closely working with.

The majority of projects have already secured multiple funding sources (including match funding from local authorities) and are delivered through a partnership approach with private, public or third sector.

A thematic approach is being taken to spending the £25m originally allocated to the Strategic hubs. This will ensure we use the £25m to scale up and spread good quality projects and initiatives designed in the Valleys is more in keeping with what we're trying to achieve with the Taskforce, rather than a top down bid into a fund that will not go very far split amongst 7 hubs.

Through our ongoing work with local authorities on the Strategic Hubs, we have provided Caerphilly, Merthyr Tydfil and Rhondda Cynon Taf with £600k of additional revenue funding to commission feasibility and design studies to develop some ambitious integrated transport hubs across the Valleys.

Where appropriate, the transport hubs will replace existing rail and bus interchanges and improve infrastructure, accessibility, safety and connectivity, incorporating key metro development sites. The designs will take into account the wider regeneration ambitions for the areas providing a masterplan and initial investment programme, allowing local authorities to take forward the next phases of physical regeneration and place making.

The implementation of the delivery plan and what plans the Welsh Government have to update their Strategy for Public Transport for the short, medium and long term in light of Covid-19.

Bus reform

Throughout the Covid-19 pandemic, the Welsh Government has continued to fund bus services, firstly through maintaining a skeleton network to support essential journeys, and more recently additional funding to ramp up services to support the re-opening of schools and the wider economy. This is in addition to wider transport measures including support for rail services and additional active travel measures.

On 24 September we announced that the Welsh Government is making available an additional £84.6m of funding to maintain and develop these enhanced levels of service for the rest of the financial year, while reduced demand and capacities significantly affect ticket revenues. This will bring our total support for bus services this year to £140m. A new agreement has been created to manage this funding to maximise value for money and positive outcomes in return for the public sector's increased funding. We are grateful to local authorities and bus operators for their support and flexibility during these challenging times.

The announcement will deliver some longer-term stability for the industry and allow us to continue to work in partnership to move towards the integrated public transport that we all wish to see.

The Welsh Government will continue to work with local authorities, bus operators and other stakeholders to achieve long term reform of bus services in Wales, and it is our intention that a Bus Strategy setting out short, medium and long term proposals will be available later this year.

Cross Valleys link

To complement the Core Valleys Lines rail modernisation programme, and to help realise our vision to provide a fully integrated public transport network as part of the South East Wales Metro, we are working with local authorities, transport providers and Transport for Wales to look for opportunities to provide improved cross valleys bus links. As part of this work we are actively looking at bringing forward proposals to provide new direct east to west bus links across the south Wales Valleys region linking Rhonda Cynon Taff, Caerphilly, Blaenau Gwent, Torfaen and Newport. These new services will be carefully complement and integrate with existing local bus services, Valley Line train services and Fflecsi services at key hubs

Update on Valleys Transport Pilot

The Valleys Transport pilot is a two year flexible pilot run in partnership with Village and Valleys Transport Association, Welsh Government and DWP. Currently in its second year, the out of hours mini bus service runs two minibuses in the Rhondda Fach community to get people to and from work in time for their shifts. The pilot is designed to ascertain what works best for those looking for better public transport access to work opportunities, particularly when they are working shift patterns.

The Welsh Government continues to work with the DWP, through Jobcentre Plus in Wales, and with employers and communities in the Valleys, to test whether shift-focused, flexible, small scale transport options would encourage a greater uptake of jobs.

We have acted swiftly to put measures in place on the vehicles to mitigate Covid-19, allowing the service to continue transporting individuals during lockdown, including key workers to their employment, whilst also ensuring their safety is at the forefront.

I trust that you find this information useful.

Yours sincerely,

Lee Waters AS/MS

Dirprwy Weinidog yr Economi a Thrafnidiaeth
Deputy Minister for Economy and Transport

Background Information

Regeneration

We became interested in Town Centre Regeneration in 2015 as my wife and I had a retail business in Ebbw Vale. Our first action was to contact Blaenau Gwent Council to see what plans they had and what we could do to help. Our attempts to arrange a meeting were unsuccessful as Blaenau Gwent Council refused to meet and discuss. We then became aware of the Ebbw Vale Town Centre Business Forum so we joined. At Ebbw Vale Town Centre Business Forum meetings which were infrequent we asked what contact had been made with Blaenau Gwent Council. There was to our knowledge no dialogue or contact between the Business Forum and the Council. This was really disappointing as we could see the steady decline in the Ebbw Vale Town Centre this decline was also happening in Blaenau Gwent's other Town Centres.

At this point we began looking into what other Groups, Boards, Working parties..... etc were involved in Economic Regeneration:

Blaenau Gwent Council Economic and Regeneration Department.

Blaenau Gwent Enterprise Board.

Enterprise Zone.

Tech Valley.

Valleys Taskforce.

Town Centre Regeneration Taskforce.

City Deal.

South East Wales Metro.

Regeneration Managers

Education and Public Services Welsh Government Merthyr Tydfil

We also held meetings with Business Wales and joined the FSB (Federation of Small Businesses), to see if they could help or advise on how we could engage with Blaenau Gwent Council.

We also contacted out AM Alun Davies, MP Nick Smith and Ken Skates directly.

It was at this point we were advised to create our own Business Forum so we created the Ebbw Fawr Business Community.

We again tried to arrange a meeting as Ebbw Fawr Business Community with Blaenau Gwent Council and again they refused to meet or discuss.

Public Transport

In March 2018 Stagecoach cut 2 Bus Services Ebbw Vale – Cwmbran and Ebbw Vale – Newport they also made other alterations to Bus Service Timetables. These cut backs resulted in a 50% - 60% decrease in footfall as these services brought customers into Ebbw Vale from all towns between Newport and Ebbw Vale and Cwmbran and Ebbw Vale.

We then organised a petition which we presented to Blaenau Gwent Council in June 2018 with Nick Smith MP. The details of this meeting and a subsequent meeting in the Autumn 2018 has been documented in previous correspondence to the Petition Committee.

Response from Blaenau Gwent Council

Can Blaenau Gwent Council elaborate on the statement “*There are difficulties being experienced by the Town Centre Forum which makes it difficult to engage with Business Owners*” as we were members of the Town Centre Forum and were not aware of these difficulties.

Also have any meetings taken place between Blaenau Gwent Council and other Towns representatives.

Regional / Local Transport Planning

I would be interested to see this plan, also who has been involved in developing the plan? What consultation has taken place with the Business Community and the General Public?

Buses in Blaenau Gwent

The statement “*We subsidise many of the commercial services across the County Borough*” as prior to June 2018 as stated in the meeting with Nick Smith MP. Blaenau Gwent Council did not have a transport policy for the preceding 12 years and as far as I know still do not have one. If so what criteria have they used to allocate the bus subsidies.

The statement “*We know that travelling by Bus is not popular with younger people as it tends to have a stigma attached to travelling*” can they identify what data / study they have used to backup this statement.

The general public do not use Public Transport in Blaenau Gwent as it is of poor quality and unreliable. At our meeting in the Autumn 2018 we challenged the Council Officers and Council Members to use Public Transport to see how poor and unreliable it was. This challenge was not taken up.

The only people who use Public Transport are those who have no other option.

Active Travel

Please see my comments concerning Active Travel in previous correspondence.

Rail Services

There is still the problem of Public Transport links to the Train Stations.

Does the proposed increase in Rail Services means that WAG and Blaenau Gwent Council see Blaenau Gwent becoming a Commuter area.

Integrated Responsive Transport (IRT)

I am not aware of this Service running, I assume it has been delayed because of Covid-19.

5G Project

I would be interested in more information on this project. Also what consultation has taken place with the Business Community and the General Public?

2019/20 Welsh Government Funding

Can Blaenau Gwent Council identify how this money has been spent:

Local Transport Fund £150K

Safe Routes in Communities £295K

Active Travel £409K

In conclusion: I appreciate we are at present living in difficult times. But since we have raised our initial concerns about Public Transport and Economic Regeneration (Town Centres). Blaenau Gwent Council's response has been poor in not willing to meet to discuss our concerns regarding regeneration and ultimately stating that the problems with Public Transport is to quote them *“This is unfortunately something that is beyond our control”*.

Valleys Taskforce Response

Blaenau Gwent Integrated Responsive Transport Pilot

Could we have more information on how this service will be run. For how long this Pilot will run for, and what criteria will be used to gauge its success or failure.

Strategic Hubs and A465

I would be interested to know what these Priority Projects are, and what projects are specific to Blaenau Gwent?

Can the Valleys Taskforce also identify where these Strategic Hubs are?

I see that £600K is being provided for feasibility studies into Integrated Transport Hubs for Caerphilly, Merthyr Tydfil and Rhondda Cynon Taf not Blaenau Gwent.

Why has Blaenau Gwent not been included?

Bus Reform

When will the Bus Strategy detailing the Short, Medium and Long term proposals be available.

My initial concern that it will not be a plan but a wish list of how they would like Public Transport to look.

Cross Valleys Link

Have Valleys Taskforce a timescale as to when these links will become available?

Valleys Transport Pilot

This looks like an interesting project, could Valleys taskforce publish more information on how this pilot is working and if it is a success or failure.

In Conclusion

I welcome the work that is being done by Valleys Taskforce. I would like to know what consultation there has been between Valleys Taskforce and the Business Community also how the General Public have been consulted, because ultimately the General Public will be the ones using Public Transport.

During my investigation into Economic Regeneration I have uncovered Plans, Strategy Documents, Consultancy Reports dating back over 40 years. All of these documents highlight Infrastructure (Good Road Links, Public Transport) as a major requirement of Economic Regeneration. Will we still be having this conversation in 40 years time!

I offer the same challenge to the Valleys Taskforce as offered to Blaenau Gwent Council. That is to use the Public Transport System that they are developing for the general public.

P-05-1067 Caniatáu i bob siop sy'n gwerthu eitemau dianghenraid barhau i fasnachu yn ystod y cyfnod cyfyngiadau 17 diwrnod

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Martin Obbard, ar ôl casglu cyfanswm o 56 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae Llywodraeth Cymru, fel rhan o'i 'chlyfnod atal byr' am 17 diwrnod, yn gwahardd siopau rhag gwerthu eitemau dianghenraid.

Gan fod adolygiad yn mynd rhagddo ynghylch gwerthu eitemau dianghenraid mewn archfarchnadoedd, dylid caniatáu i bob siop sy'n gwerthu eitemau dianghenraid agor os ydynt yn dymuno. Nid ydym yn cytuno bod hwn yn fesur call na synhwyrol, a bydd yn gwneud mwy o niwed nag o les.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Sir Drefaldwyn
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1067
Ein cyf/Our ref KS/00070/21

Janet Finch-Saunders MS
Chair, Petitions Committee

26 January 2021

Dear Janet

Thank you for your letter dated 30 October on behalf of the Petitions committee regarding P-05-1067, the sale of non-essential items during lockdown restrictions. May I offer my sincere apologies for the delay in responding. Clearly the position has moved on considerably from the 'firebreak' lockdown referred to in your letter.

Coronavirus rates remain high across Wales, and the new strain of the virus has added a new dimension to the pandemic. This has increased the risk of people catching or spreading the virus whenever they are in close contact with each other. For this reason Wales will remain at Alert Level 4 until infection rates are under control which continues to limit the sale of non-essential items.

The Welsh Government expects that businesses and others understand the severity of the situation we are facing as a society and to respond accordingly. Under Alert Level 4, the default position is that people must stay at home unless they have a reasonable excuse to leave. Leaving home for any reason that is not essential is not allowed. Buying food is considered essential, however we would expect people to understand this and minimise the amount of times they leave home for this purpose and the amount of time they are away. They should also consider whether alternatives such as home delivery are available. In addition if people do not need to buy any particular product they should not leave home to do so. The Welsh Government continues to publish messages to remind the public of their obligations to others and to remind them of these points.

The guidance below sets out which businesses and premises will be required to close at alert level 4. It also describes the limited purposes for which some closed businesses and premises may be accessed.

<https://gov.wales/business-closures-alert-level-4>

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Ken.Skates@llyw.cymru
Correspondence.Ken.Skates@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 130
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

More recently, the greater threat posed by the new strain of the virus has required us to review the Health Protection (Coronavirus Restrictions) (No. 5) (Wales) Regulations 2020. The amendments reflect the Government's determination to do as much as possible to ensure that product retailers are meeting their obligations to minimise the risk to staff and customers of exposure to coronavirus.

All retailers are now required:

- To have signs visible to help people keep their distance and make their way around the store.
- To have sanitiser available for hands and trolleys.
- And to have systems in place to limit the number of people who can be in store at any one time.

I trust you will be reassured by this response.

Yours sincerely

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ken', is written over a light blue rectangular background.

Ken Skates AS/MS

Gweinidog yr Economi, Trafnidiaeth a Gogledd Cymru
Minister for Economy, Transport and North Wales

Eitem 3.3

P-05-942 Yr Awr Euraidd wrth Ddiodef Strôc – Amseroedd Ymateb Ambiwylansau i'w hailgategoreiddio o Statws Oren yn ôl i Statws Coch
Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Ralph Rees, ar ôl casglu cyfanswm o 117 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae polisi presennol Cynulliad Cymru wedi categoreiddio Amseroedd Ymateb Ambiwylansau ar gyfer unigolyn sydd wedi cael strôc yn y categori "oren", ac mae hyn yn golygu nad oes DIM targed amser ymateb i'w gyrraedd neu fodloni.

Mae'r ddeiseb hon yn gofyn i'r targed amser ymateb ar gyfer person yr amheuir ei fod wedi cael strôc gael ei ailgategoreiddio yn ôl i'r statws "coch", a thrwy hynny sicrhau bod unrhyw berson sy'n cael strôc yn cael cymorth ambiwlans cyn gynted â phosibl.

Mae'n ffaith hysbys mai'r "awr euraidd" yw'r 60 munud mwyaf hanfodol i gael cymorth meddygol angenrheidiol i unrhywun sydd wedi cael strôc. Ni ddylai neb yng Nghymru fod â pherygl y caiff yr "awr euraidd" hon ei hesgeuluso drwy orfod aros am amser ymateb categori "oren" cyn cael cymorth ambiwlans.

Sicrhewch bod unigolion sy'n cael strôc yn derbyn yr amseroedd ymateb y maent y neu haeddu ac y maent eu hangen – sefydlwch darged amser ymateb "coch" heddiw.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Preseli Sir Benfro
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Cwestiynau am strôc? Questions about stroke?
Ffoniwch ein llinell gymorth neu ewch at y wefan:
Phone our helpline or visit our website:
0303 3033 100 / stroke.org.uk
(Ffôn testun / Textphone 18001 0303 3033 100)

Janet Finch-Saunders MS
Chair, Petitions Committee
Welsh Parliament
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

25 February 2021

Dear Ms Finch-Saunders,

Petition P-05-942 The Golden Hour when Suffering a Stroke - Ambulance Response Times to be recategorised from Amber back to Red Status

Thank you for your letter dated 20 March 2020 regarding the petition submitted to the committee on ambulance response times for stroke. I apologise for the delay in responding to you. The original letter was sent to a member of staff who left the organisation in 2020.

Ambulance response times is a subject we have expressed significant concerns about over the last couple of years. Ambulance response times in Wales have increased over recent years, particularly within the amber category.

In 2018/19 the average amber category ambulance response time in Wales was 24 minutes and seven seconds. 42% of calls were responded to within 30 minutes¹. In 2018 ITV Wales conducted an FOI on the number of amber calls which waited over an hour for a response. They found that between October 2016 and August 2017 over 22,500 amber calls waited over an hour for a response, an increase of almost 49% on the previous year². The FOI showed 891

¹ Statistics for Wales, *Ambulance services in Wales, 2018-19*, 26 June 2019. Available:

<https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2019-06/ambulance-services-april-2018-to-march-2019-761.pdf>

² ITV Wales, ITV News investigation: Suspected stroke patients waiting up to ten hours for an ambulance in Wales, 4 December 2017, <http://www.itv.com/news/wales/2017-12-04/itv-news-investigation-suspected-stroke-patients-waiting-up-to-ten-hours-for-an-ambulance-in-wales/>

stroke calls waited over an hour for a response during this period, including 43 calls which waited over four hours for a response³.

Covid-19 appears to have increased pressure on ambulance waiting times. In December 2020 over 70% of amber category ambulances took longer than 30 minutes to arrive. In Cwm Taf Morgannwg Health Board less than 13% of amber category ambulances arrived within 30 minutes⁴.

Despite these disappointing figures, we do not support the proposal for returning stroke to the 'red' category for ambulance responses. While stroke is a medical emergency and requires an emergency response, the type of response required is substantially different to conditions currently in the red category. The most important element of the response is being able to take stroke patients directly to hospital. Sending a vehicle as quickly as possible means unsuitable vehicles may be sent which are unable to take the patient to hospital.

We believe sending the right vehicle, to take the patient to the right stroke unit, is the most appropriate way of providing an emergency response to stroke.

The Welsh Ambulance Services Committee published a review of the amber category in November 2018. One of the commitments made within the review was to change how ambulance responses in Wales are measured, moving towards a 'whole episode' measurement of care. This would be similar to the approach undertaken in England, where there is a target of the 180 minutes between the initial call for an ambulance and the patient receiving a brain scan, or if appropriate, thrombolysis (clot busting drugs). The Welsh Government have said they do not support the introduction of such a target in Wales.

Prior to the pandemic, we were working with the NHS in Wales to support design of this new measure and believe this is more appropriate way to measure how stroke is responded to by the Welsh Ambulance Service and wider NHS. A whole episode measure allows for the measurement of the speed of treatment once the patient arrives at hospital to be included and monitored. We hope to see a prompt recommencement and implementation of this work after the Covid-19 pandemic.

We strongly believe the Welsh Government should introduce a new national plan for stroke when the current Stroke Delivery Plan expires in 2022. This new plan should include details on how the recent increase in amber response times will be tackled, as well as how other elements

---

³ ITV Wales FOI data provided to the Stroke Association

⁴ StatsWales, *Emergency responses: minute-by-minute performance for amber calls, by Local Health Board and month*. Available: <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Health-and-Social-Care/NHS-Performance/Ambulance-Services/emergencyresponsesminutebyminuteperformanceambercalls-by-localhealthboard-month>

of the stroke treatment pathway will be prioritised so all patients receive treatment as quickly as possible.

We note the petition mentions the 'golden hour' for stroke treatment. This is no longer a clinically recognised definition. It is the case that treatments for stroke, such as thrombolysis or thrombectomy, are more effective the faster they are delivered. However, treatment windows are longer than an hour. Clinical guidance is that thrombolysis (clot busting drugs) should be delivered within 4.5 hours⁵, and NHS England guidance for thrombectomy is for treatment within 6 hours⁶. It can therefore be misleading for patients to talk about a 'golden hour', when accessing treatment should remain a priority even after the first hour has expired.

If you have any questions or would like any further information then please do not hesitate to contact me.

Matt O'Grady
Policy, Information and Campaigns Officer, Wales
Stroke Association

---

⁵ Royal College of Physicians, *National clinical guideline for stroke*, 2016. Available: [https://www.strokeaudit.org/SupportFiles/Documents/Guidelines/2016-National-Clinical-Guideline-for-Stroke-5t-\(1\).aspx](https://www.strokeaudit.org/SupportFiles/Documents/Guidelines/2016-National-Clinical-Guideline-for-Stroke-5t-(1).aspx)

⁶ NHS England, *Clinical Commissioning Policy: Mechanical thrombectomy for acute ischaemic stroke (all ages)*, January 2018. Available: <https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2019/05/Mechanical-thrombectomy-for-acute-ischaemic-stroke-ERRATA-29-05-19.pdf>

Eitem 3.4

P-05-974 Dylid sicrhau bod technoleg yr aelodau prosthetig a ddarperir gan GIG Cymru cystal â'r hyn a geir yng ngweddill y DU

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan David Bradley, ar ôl casglu cyfanswm o 561 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar y Senedd i annog Llywodraeth Cymru i sicrhau bod cyllid ar gael i alluogi pobl o Gymru sydd wedi colli rhan o'u corff i gael technoleg brosthetig sydd o leiaf cystal â'r hyn sydd ar gael yng ngwasanaethau iechyd gwladol Lloegr a'r Alban. Gofynnwn am i'r un lefel o gefnogaeth fod ar gael i bobl sy'n byw yng Nghymru. Mae GIG yr Alban wedi darparu aelodau prosthetig a reolir gan ficrobroesydd ers sawl blwyddyn, ac mae GIG Lloegr wedi eu darparu er 2016. Mae polisi Cymru i fod i gael ei adolygu er 2017.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Hanes y Deisebydd

Fel person ffit yn tynnu am fy 60 oed, un prynhawn Gwener ym mis Mawrth 2018, pan oeddwn yn y gwaith, fe gefais i anewrysm yn fy nghoes dde. Dros yr wyth diwrnod nesaf, cefais dair llawdriniaeth fawr wrth i dîm proffesiynol iawn geisio achub fy nghoes, ei hachub o dan y pen-glin, ac yna ei hachub uwchben y pen-glin. Llwyddodd y llawdriniaeth ddiwethaf a thorrwyd fy nghoes i ffwrdd ychydig uwchben y pen-glin.

Cefais fy nghyflwyno i'r Ganolfan Aelodau Artiffisial a Chyfarpar yn Ysbyty Rookwood, ac yno y cychwynnodd fy nhaith yn ôl i'r gwaith. Fe wnaethant ddylunio a gosod aelod prosthetig, a thrwy ffisiotherapi rheolaidd, roeddwn yn cerdded, ac yn ôl yn y gwaith erbyn diwedd yr haf. Diolch yn fawr, gwasanaeth gwych.

Am sawl blwyddyn mae anghysondeb sylweddol wedi bod o ran y math o brostheteg sydd ar gael i bobl anabl Cymru.

Gan y bydd yn rhaid i mi dreulio gweddill fy oes yn defnyddio coes brosthetig, hoffwn gael yr un cyfle â thrigolion gweddill y DU, a hoffwn i bob person arall yng Nghymru sydd wedi colli aelod o'u corff gael y cyfle hwnnw hefyd.

Peidiwch â gwahaniaethu. Rhowch yr un safon i drigolion anabl Cymru.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Mynwy
- Dwyrain De Cymru

Vaughan Gething AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-974
Ein cyf/Our ref VG/09641/20

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau

12 Ionawr 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr pellach dyddiedig 08 Rhagfyr ar ran y pwyllgor deisebau ynghylch darparu prosthedeg dan reolaeth microbrosesydd yng Nghymru.

Ar hyn o bryd, nid yw aelodau prosthedig darn reolaeth microbrosesydd yn cael eu darparu fel mater o drefn ar gyfer sifiliaid. Mae fy swyddogion yn adolygu'r sefyllfa hon ar hyn o bryd a disgwyliaf gael cyngor ar y mater o fewn yr wythnosau nesaf.

Ysgrifennaf eto i roi'r wybodaeth ddiweddaraf ichi am y canlyniad.

Rwy'n gobeithio bod y wybodaeth hon yn ddefnyddiol.

Yn gywir,

Vaughan Gething AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 138
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

P-05-974 Ensure the technology of prosthetic limbs provided within the Welsh NHS is equal to the rest of the UK, Correspondence – Petitioner to Committee, 14.02.21

Petition - Ensure the technology of prosthetic limbs provided within the Welsh NHS is equal to the rest of the UK.

Response following reply from Welsh Minister dated 12 January – ref VG/09641/20 and from Kate Eden – WHSSC Chair - 17 December 2020

What are your thoughts on the attached document?

Does it adequately address the issues that you raised?

What is the evidenced based prioritisation process? As I have highlighted previously the other three Nations of the UK all provide MPK prosthetics, Scotland for nearly a decade. They have identified the benefits to individuals, the priority importance, and the potential to save costs. All we are asking for is a similar provision within Wales, a provision that has the potential to **save** the Welsh NHS money in the medium term.

It appears in the response from Kate Eden that the WHSSC has limited scope with complex finance allocation, therefore, using this as an excuse by the Minister for the lack of provision or action seems to be a political 'smoke screen'. He should, as requested by the petition, provide policy direction.

The Minister states that he has requested his officials for a review. This is positive and I can only presume that they will review the policy 'Specialised Services Service Specification: CP89 Prosthetic and Amputee Rehabilitation Services' – review outstanding since 1 December 2017.

I like the committee look forward to the update shortly.

Do you have further questions in response?

Currently until the outcome is known there are no further questions.

Additional comment

Again, thank you to the committee on behalf of all the supporters of the petition for the actions to date. I am confident that with persistence we can achieve overdue equality on behalf of the disabled residents of Wales.

David Bradley

Eitem 3.5

P-05-1117 Rhowch y Brechlyn COVID i Swyddogion yr Heddlu fel blaenoriaeth

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Graham Bishop, ar ôl casglu cyfanswm o 10,879 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Nid yw swyddogion yr heddlu ar y rhestr flaenoriaeth i gael y brechlyn COVID-19, er eu bod mewn swyddi risg uchel.

Gwybodaeth Ychwanegol

Mae fy mab yn heddwes a gafodd ei heintio â COVID wrth arestio aelod o'r cyhoedd. Ar hyn o bryd, mae wedi bod i ffwrdd o'r gwaith am 4 wythnos a phennwyd na fydd yn dychwelyd tan ddiwedd mis Rhagfyr. Trosglwyddodd y feirws i'w wraig oedd yn feichiog iawn, ac aeth hi yn ei thro i'r ward COVID yn yr ysbyty. Bu'n rhaid iddi gael toriad Cesaraidd ar frys, a ganed yr efeilliaid ddeufis yn rhy gynnar. Dyw'r heddlu ddim yn unig yn peryglu eu hunain o ddydd i ddydd, maen nhw hefyd yn peryglu eu teuluoedd. At hynny, mae colli amser plismona'n gryn straen ar yr heddlu pan fod ei swyddogion adre'n sâl gyda COVID.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Bro Morgannwg
- Canol De Cymru

Ein cyf/Our ref VG/09915/20

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Pwyllgor Deisebau

10 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 16 Rhagfyr ar ran y Pwyllgor Deisebau ynglŷn â rhoi'r brechlyn COVID-19 i Swyddogion yr Heddlu fel blaenoriaeth yng Nghymru.

Fel gwledydd eraill y DU, mae Cymru yn blaenoriaethu brechu pobl sydd yn y perygl mwyaf o ddal y coronafeirws a datblygu salwch difrifol, yn unol ag argymhellion y Cyd-bwyllgor ar Imiwneiddio a Brechu. Mae'r Cyd-bwyllgor wedi argymhell y dylid cynnig y brechlyn yn y lle cyntaf i breswylwyr cartrefi gofal, gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol, a phobl 80 oed ac yn hŷn. Mae rhagor o wybodaeth am sut y daeth y Cyd-bwyllgor i'w gasgliadau, a manylion y grwpiau sydd yn y perygl mwyaf (gan gynnwys y rheini sydd wedi bod yn gwarchod eu hunain a/neu sydd â chyflyrau iechyd isorweddol), ar gael drwy glicio ar y ddolen isod:

<https://www.gov.uk/government/publications/priority-groups-for-coronavirus-covid-19-vaccination-advice-from-the-jcvi-2-december-2020>

Er nad yw'r Cyd-bwyllgor wedi nodi'r rheini sy'n gweithio yn yr heddlu fel grŵp blaenoriaeth penodol ar gyfer ei gynnwys yn y cyfnod brechu cyntaf, mae'n bosibl y bydd llawer o unigolion sy'n gweithio yn y sector yn aelodau o'r grwpiau oedran neu'r grwpiau agored i niwed yn glinigol, sy'n cael eu blaenoriaethu o dan y rhaglen frechu. Felly bydd y bobl hynny'n cael cynnig y brechlyn yn seiliedig ar y perygl y maent ynddo.

Barn y Cyd-bwyllgor ar hyn o bryd yw y gallai'r ail gyfnod brechu ganolbwyntio ar wneud gwaith pellach i osgoi derbyniadau i'r ysbty, ac mae'n bosibl y bydd brechu'r rheini, y mae mwy o berygl y gallent ddod i gysylltiad â'r feirws oherwydd eu gwaith, yn flaenoriaeth yn y cyfnod nesaf.

Rwy'n gobeithio bod yr wybodaeth hon o gymorth.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Yn gywir,

A handwritten signature in black ink that reads "Vaughan Gething". The signature is written in a cursive, flowing style.

Vaughan Gething AS/MS

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

P-05-1119 Blaenoriaethu athrawon, a staff ysgolion a gofal plant ar gyfer brechiadau COVID-19

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Jonathan Môn Hughes, ar ôl casglu cyfanswm o 16,288 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Gan fod llawer o blant sy'n dal COVID-19 yn dangos dim symptomau, yn aml mae'r feirws yn lledaenu mewn ysgolion heb i unrhyw un wybod nes bod aelod o staff yn datblygu symptomau.

Bydd staff y GIG yn cael brechiad gan eu bod yn peryglu eu bywydau. Mae staff ysgolion a gofal plant hefyd yn peryglu eu bywydau ond nid ydynt cael eu blaenoriaethu ar gyfer brechiad.

Gwybodaeth Ychwanegol

Ers mis Medi:

- mae mwy na 2,120 aelod o staff ysgolion wedi cael prawf positif ar gyfer COVID-19.
- mae mwy na 3,030 o ddisgyblion wedi cael prawf positif ar gyfer COVID-19.
- mae mwy na 1,570 o ysgolion wedi nodi o leiaf un achos o'r coronafeirws.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Ynys Môn
- Gogledd Cymru

Ein cyf/Our ref VG/10110/20

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau

Government.Committee.Business@llyw.cymru

10 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Rhagfyr ynghylch Deiseb P-05-1119 am flaenoriaethu athrawon, a staff ysgolion a gofal plant ar gyfer brechiadau COVID-19.

Mae Cymru, fel gwledydd eraill y DU, yn brechu'r bobl sydd fwyaf tebygol o ddal y coronafeirws a datblygu afiechydon difrifol yn gyntaf, yn unol ag argymhellion y Cydbwyllgor ar Imiwneiddio a Brechu (JCVI). Maent wedi argymhell y dylid cynnig y brechlyn yn y lle cyntaf i breswylwyr cartrefi gofal, staff cartrefi gofal, a gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol rheng flaen, ynghyd â phobl 80 oed a throsodd.

<https://www.gov.uk/government/publications/priority-groups-for-coronavirus-covid-19-vaccination-advice-from-the-jcvi-2-december-2020>

Bydd unrhyw weithwyr dros 50 oed neu sydd â chyflyrau iechyd penodol yn cael eu cynnwys o fewn y cam cyntaf hwn o frechu, pan ddaw eu tro yn ôl blaenoriaethu'r JCVI.

Disgwylir i'r rhai o dan 50 oed gael eu brechu fel rhan o'r ail gam maes o law. Fodd bynnag, nid oes unrhyw benderfyniadau ar lefel y DU wedi'u gwneud ar hyn eto.

Mae cyfraniad gweithwyr allweddol yn ystod y pandemig wedi bod yn anhygoel. Mae'n dda bod y JCVI yn adolygu'r blaenoriaethau o ran brechlynnau yn gyson, yn enwedig wrth gynllunio pa garfannau fydd yn rhan o'r cam nesaf.

Pe bai grwpiau mawr o weithwyr, megis athrawon a staff gofal plant, yn cael blaenoriaeth yn gynharach, byddai hynny'n golygu bod rhaid i grwpiau eraill sy'n fwy agored i niwed aros am fwy o amser.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 144
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Byddwn yn parhau i adolygu cyngor y JCVI. Gellir gweld Strategaeth Frechu Cymru isod, i gael rhagor o wybodaeth am gerrig milltir Llywodraeth Cymru a threfniadau'r rhaglen:

<https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2021-01/strategaeth-frechu-i-gymru.pdf>

Bydd llwyddiant y strategaeth yn ddibynnol ar weld Cymru'n parhau i dderbyn cyflenwad rheolaidd a dibynadwy o'r brechlyn gan y cyflenwyr. Llywodraeth y DU sy'n gyfrifol am brynu a chydlynu'r cyflenwad o'r brechlyn i bob un o'r pedair cenedl yn y DU.

Gobeithio bod yr wybodaeth hon yn ddefnyddiol i chi.

Yn gywir,

A handwritten signature in black ink that reads "Vaughan Gething". The signature is written in a cursive, flowing style.

Vaughan Gething AS/MS

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Eitem 3.7

P-05-1052 Rhowch godiad cyflog i nyrsys yn unol â'r hyn a roddir i staff rheng flaen eraill yn ystod pandemig COVID-19

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Ffion Rees, ar ôl casglu cyfanswm o 2,078 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi y bydd yn rhoi codiad cyflog o 2.8 y cant i feddygon a deintyddion, gan ddatgan bod y codiad cyflog 'yn adlewyrchu ymrwymiad y bobl sy'n gweithio'n galed i ofalu amdanom'. Fodd bynnag, nid yw staff nyrsio wedi cael eu cynnwys yn y codiad cyflog hwn, er y gwaethaf y ffaith y gwnaeth llawer ohonynt gael y feirws wrth ymgymryd â'u gwaith.

Fel nyrs iechyd meddwl newydd gymhwyso, rwy'n gofyn i'r Senedd ailystyried y penderfyniad hwn ac i gydnabod ymroddiad staff nyrsio drwy roi iddynt y codiad cyflog y maent yn ei haeddu.

Gwybodaeth Ychwanegol

Y cyfiawnhad am beidio â chynnwys staff nyrsio yn y codiad cyflog hwn yw ein bod eisoes yn cael codiad cyflog o 6.2 y cant dros gyfnod o dair blynedd, sef codiad cyflog y byddem wedi'i gael beth bynnag ac nid at ddibenion cydnabod ein gwaith caled yn ystod y cyfnod heriol hwn.

Mae dwy ran o dair o'r nyrsys sydd wedi cael eu heintio gan Covid-19 yn parhau i ddioddef sgil-ffeithiau'r feirws wrth gyflawni eu dyletswyddau fel nyrsys (Nursing Times, 2020).

Ar adeg y ddeiseb hon, mae dros 200 o staff y GIG, gan gynnwys nyrsys, wedi marw o'r coronafeirws yn y DU (The Guardian, 2020). Mae hyn yn dangos bod staff nyrsio yn barod i wneud yr aberth eithaf er mwyn gofalu am ein cleifion, ond eto nid ydynt yn cael codiad cyflog yn unol â chydweithwyr sydd hefyd yn gweithio'n galed.

Yn ôl dadansoddiad diweddaraf Llywodraeth y DU o ddata yn ymwneud â chyfraddau heintio y coronafeirws, sef dadansoddiad a wnaed ym mis Ebrill 2020, roedd 16.2 y cant o'r rhai a heintwyd yn weithwyr allweddol, gan

gynnwys staff nyrsio. Mae'r ffigur hwn yn cyfrif am bron i un rhan o bump o'r achosion sydd wedi'u cadarnhau (y Ganolfan Meddygaeth Seiliedig ar Dystiolaeth, 2020).

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Llanelli
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Eitem 3.8

P-05-1089 Dylai Cymru arwain ar ddod â chyflogau'r GIG nôl i fod yn unol â chostau chwyddiant dros y 10 mlynedd diwethaf

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Dyfan Roberts, ar ôl casglu cyfanswm o 190 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Ers mis Ebrill 2010, mae cyflogau rhai aelodau o staff y GIG wedi gostwng cymaint â 20.51% yn unol â chwyddiant.

Mae'n bryd i Lywodraeth Cymru drafod taro bargaen newydd ar gyflogau a fydd yn digwydd yn 2021 a lleihau'n sylweddol neu ddileu'r golled y mae gweithwyr rheng flaen wedi'i dioddef dros y 10 mlynedd diwethaf.

Y tro diwethaf i ni gael codiad cyflog, roedd yn efelychiad o fargen San Steffan! Mae'n bryd i Lywodraeth Cymru gymryd y camau cyntaf a rhoi'r fargen y mae'r GIG yn ei haeddu.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Clwyd
- Gogledd Cymru

Ein cyf/Our ref VG/02206/21

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau

10 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch i chi am eich llythyr pellach dyddiedig 27 Ionawr ynglŷn â Deiseb P-05-1052, yn gofyn imi ystyried opsiynau pellach ar gyfer adolygu cyflogau'r GIG, a allai gynnwys ôl-ddyddio unrhyw ddyfarniad cyflog oherwydd y pandemig.

Fel y cadarnheais yn f'ymateb fis Hydref diwethaf, mae Llywodraeth Cymru wedi trefnu bod proses y corff adolygu cyflogau o dan yr Agenda ar gyfer Newid a staff Meddygol a Deintyddol yn gweithio gyda'n partneriaid yn yr undebau a chyflogwyr y GIG, drwy'r broses annibynnol, i sicrhau ein bod yn darparu'r pecyn gwobrwyo gorau posibl. Rwyf wedi gofyn bod y cylch adolygu cyflogau yn cael ei ddwyn ymlaen a'i gynnal cyn gynted â phosibl. Serch hynny, Llywodraeth y DU sy'n pennu'r amserlenni, a disgwylir iddi adrodd ym mis Mai mewn perthynas ag argymhellion cyflog o fis Ebrill 2021.

Mae ein gweithwyr iechyd a gofal yn parhau i weithio'n eithriadol o galed wrth ddarparu gofal i bobl – fel y maent wedi ei gwneud drwy gydol y pandemig. Byddwn yn cadw pob opsiwn yn agored ar gyfer cydnabod ymrwymiad a chyfraniad staff y GIG a'n gweithwyr gofal yn ystod y pandemig.

Yn gywir,

Vaughan Gething AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Eitem 3.9

P-05-1032 Deddfu i atal newid enwau Cymraeg tai

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Robin Aled Davies, ar ôl casglu cyfanswm o 18,103 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae 'na batrwm hyd a lled Cymru lle mae perchnogion newydd yn newid enwau tai i'r Saesneg.

Gwybodaeth Ychwanegol

Sydd rhaid mynd yn bell i weld tystiolaeth!

Mae'r wlad yn colli ei etifeddiaeth mewn camau bychain.

Rhaid atal hyd i'r cenedlaethau sydd i ddod, beth bynnag eu iaith.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Clwyd
- Gogledd Cymru

Janet Finch–Saunders AS

Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau

10 Rhagfyr 2000

Annwyl Janet,

Deiseb P–05–1032 Deddfu i atal newid enwau Cymraeg tai

Diolch yn fawr iawn am eich llythyr dyddiedig 8 Rhagfyr yn holi am waith pellach ar ein hymchwiliad i amgylchedd hanesyddol Cymru.

Byddaf yn ysgrifennu at y Dirprwy Weinidog Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth i ofyn am ddiweddariad ar y cynnydd o ran yr argymhellion yn ein hadroddiad ar yr ymchwiliad.

Bydd yr ymateb yn cael ei ddefnyddio i lywio adroddiad gwaddol y Pwyllgor a fydd yn rhoi crynodeb o'n gwaith yn ystod y Pumed Senedd a phynciau posibl ar gyfer unrhyw bwyllgor yn y dyfodol sy'n gyfrifol am dreftadaeth. Byddaf yn sicrhau bod yr ymateb yn cael ei anfon atoch rhag ofn eich bod am ddiweddarau'r deisebwyr.

Yn gywir,

Helen Mary Jones

Cadeirydd Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

 SeneddDGCh@senedd.cymru

 0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

 SeneddCWLC@senedd.wales

 0300 200 6565

P-05-1032 Deddfu i atal newid enwau Cymraeg tai, Gohebiaeth – Deisebydd i'r Pwyllgor, 04.02.21

Annwyl gyfeillion,

Diolch unwaith eto am y gwahoddiad i fynegi sylwadau ynglyn a'r ddeiseb ar ddeddfu i atal newid enwau tai o'r gymraeg.

Rwyf yn hynod o falch bod y mater bellach wedi ei drafod ar lawr y senedd ac yn diolch i'r holl gyfrannwyr am eu cefnogaeth. Rwyf yn cytuno hefo'r rhan fwyaf o'r pwyntiau a godwyd, ac yn falch y tro hwn bod cefnogaeth ar draws y meinciau.

Fel esboniwyd gan gadeirydd y pwyllgor deisebau (Mrs Janet Finch-Saunders AS), mae'r ddeiseb yn gofyn am rhywbeth eithaf cyfyng, o bwrpas. Y gobaith yw i warchod enwau tai yn neulltuol, er fy mod yn fawr gefnogi gwarchod enwau cymraeg pob lleoliad. Mae hwn yn bwnc sydd tu hwnt i unrhyw wleidyddiaeth, dras neu dafodiaith. Mae'r enwau yma'n drysorau cenedlaethol, yn hanfodol i ddilyniant yr iaith a'r cymunedau y maent yn rhan ohonni. Mae'r nifer a lofnododd y ddeiseb yn brawf i hynny ac yn profi pa mor agos yw'r enwau yma i galonnau ni'r cymru.

Hoffwn ailadrodd beth a ddywedas mewn sylw blaenorol, diolch yn fawr am y cyfle i gychwyn y bleidlais, a wnewch chi os gwelwch yn dda ddefnyddio'r cyfle euraidd hwn i warchod ein hetifeddiaeth i'r cenedlaethau sydd i ddilyn. Mae hiatws yn ein gwlad gyda'r nifer sydd yn mewnfudo, ac os na wnawn ni ddeddfu, cam wrth gam (neu dŷ wrth dŷ), mae Cymru yn colli'r hyn sy'n eu gwneud yn unigryw sydd mor bwysig yn y diwedd i'r economi.

Mae'n siom fawr na chaiff y pwnc ei drafod eto cyn yr etholiad o bosib, ond hoffwn yn wir petai'r llywodraeth nesaf yn parhau hefo'r egni a'r momentwm sydd wedi ei ddangos gan y gwleidyddion presennol.

Diolch i holl aelodau'r pwyllgor am eu gwaith, beth am fynd gam ymhellach a creu deddf y gallwn i gyd fod yn falch ohonni!

Yn gywir,

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 3.10

P-05-1081 Sicrhau bod perchnogion ail gartrefi a thai gwyliau ar rent yng Nghymru yn pleidleisio yn eu prif gyfeiriad yn unig, mewn etholiadau datganoledig a lleol

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Gorau i Gymru – Best for Wales, ar ôl casglu cyfanswm o 4,896 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae'r Comisiwn Etholiadol wedi cadarnhau nad oes gwiriadau systematig i ganfod a yw rhywun wedi pleidleisio ddwywaith. Nid ydym yn credu bod y ffaith bod twyll etholiadol yn anghyfreithlon ynnddi'i hun yn ddull digonol o ddiogelu os na wneir gwiriadau systematig. Mae hyn yn debyg i gael cyfreithiau ynghylch goryrru ond heb gamerâu cyflymder yn cael eu gweithredu. Mae'r potensial difrifol o ran twyll ac effaith niweidiol hynny ar ein gwlad yn anferth a dylid cael trefn arno cyn etholiad 2021.

Gwybodaeth Ychwanegol

Cyfeirnod:

E-bost wedi'i dderbyn gan y Comisiwn Etholiadol ar 3 Tachwedd 2020.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Ynys Môn
- Gogledd Cymru

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd, Y Pwyllgor Deisebau
Senedd
Bae Caerdydd
Caerdydd

05 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Cyfeirnod: P-05-1081

Diolch yn fawr am eich llythyr.

Mae'n drosedd o dan Adran 12 Deddf Llywodraeth Cymru 2006 bleidleisio fwy nag unwaith yn etholiad Senedd Cymru. Y gosb am y drosedd hon yw dirwy ddi-derfyn. O dan Ddeddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983, Rhan 1, Adran 2(2), caiff pobl sydd wedi eu cofrestru'n gyfreithlon i bleidleisio mewn dwy ardal awdurdod lleol wahanol bleidleisio mewn etholiadau llywodraeth leol yn y ddau gyfeiriad hynny.

Rôl Swyddogion Cofrestru Etholiadol a'r gofrestr etholiadol

Mae cofrestrau etholiadol yn cael eu cadw a'u cynnal gan Swyddogion Cofrestru Etholiadol a benodir gan bob awdurdod lleol yng Nghymru. Mae yna, felly, 22 cofrestr llywodraeth leol sy'n cynnwys manylion y rheiny sy'n cael pleidleisio yn etholiadau'r Senedd.

Yn flaenorol, rydym wedi argymhell y byddai cofrestr electronig unigol yn ei gwneud yn haws i Swyddogion Cofrestru Etholiadol nid yn unig foderneiddio'r system etholiadol, ond hefyd sicrhau y gellir canfod cofnodion deublyg, ac felly wella cywirdeb y gofrestr etholiadol.

Ymchwilio i dorri rheolau, a'r canllawiau a ddarperir i'r heddlu

Nid rôl y Comisiwn Etholiadol yw ymchwilio i honiadau o dwyll etholiadol o dan Ddeddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983, ac mae torri rheolau yn fater i'r heddlu. Cynghorwn i unrhyw un sydd â thystiolaeth y gallai rhywun fod wedi pleidleisio ddwywaith mewn etholiad ei adrodd i'r heddlu perthnasol.

Rydym wedi darparu cyngor i heddluoedd y DU ynghylch sut i ymchwilio i honiadau y gallai unigolyn fod wedi pleidleisio ddwywaith, gan gynnwys cael y copi marciedig o'r gofrestr gan Swyddogion Canlyniadau perthnasol. Mae'r gofrestr farciedig yn cofnodi'r etholwyr hynny sydd wedi derbyn a dychwelyd pecyn pleidlais bost, a'r rheiny sydd wedi derbyn papur pleidleisio mewn gorsaf bleidleisio. Gall yr heddlu ddefnyddio'r wybodaeth hon i bennu a allai rhywun fod wedi cyflawni trosedd trwy bleidleisio ddwywaith. Lle bo unrhyw honiadau sy'n ymwneud â throeddau posib, yr heddlu perthnasol fyddai'n eu hystyried a chymryd camau priodol i ymchwilio i unrhyw honiadau.

Rydym yn gweithio gyda Chyngor Cenedlaethol Penaethiaid yr Heddlu i ddarparu canllawiau i heddluoedd, gan gynnwys datblygu Ymarfer Proffesiynol Awdurdodedig ar gyfer plismona etholiadau, a gyhoeddwyd gan y Coleg Plismona ar eu gwefan trwy www.app.college.police.uk/appcontent/policing-elections/.

Ein dyletswydd statudol i adrodd ar etholiad y Senedd

Mae'n ddyletswydd ar y Comisiwn yng Nghymru adrodd ar bob etholiad perthnasol, ac mae hyn yn cynnwys etholiad y Senedd ym mis Mai 2021. Bydd hyn yn ystyried pa mor llwyddiannus oedd yr etholiad, a bydd yn gwneud argymhellion ar gyfer gwelliannau yn etholiadau'r dyfodol. Bydd yr adroddiad hwn yn cael ei gyhoeddi a'i ddarparu i'r Senedd yn ogystal â Llywodraeth Cymru.

Yn olaf, rydym yn cynhyrchu canllawiau cynhwysfawr ar gofrestru pleidiau, y gellir eu gweld fan hyn: [A all etholwyr gofrestru i bleidleisio mewn mwy nag un cyfeiriad?](#)

Hyderwn y bydd y wybodaeth hon yn ddefnyddiol, a byddem yn hapus i ateb unrhyw gwestiynau pellach, yn ôl y gofyn.

Yn gywir,

Rhydian Thomas.
Pennaeth y Comisiwn Etholiadol, Cymru.

P-05-1081 Ensure owners of second homes & holiday lets in Wales register to vote only at their primary address, in devolved and local elections, Correspondence – Petitioner to Committee, 22.02.21

The Electoral Commission's response is disappointing as it does not tell us anything new and merely 'passes the buck' or 'kicks the ball around'.

We attach a reminder of the points we raised previously, which remain unaddressed. We were encouraged by Leanne Wood and Jack Sargeant's response though, and sincerely hope that someone takes responsibility for taking up this very serious issue of potential electoral fraud and takes steps to resolve our concerns. We look forward to being able to share positive news on this front with the electorate of Wales.

P-05-1081 Ensure owners of second homes & holiday lets in Wales register to vote only at their primary address, in devolved and local elections, Correspondence – Petitioner to Committee, 06.01.21

Dear Julie James & members of the Senedd Petitions Committee,

We thank you for submitting our petition and for Julie James's response to it. In that response, Ms. James states that in order to register to vote in Wales, second homeowners must prove that they are resident in the area and residency is prescribed in the Representation of the People Act 1983 and is well-established in case law and that there are well-established residency criteria. We have asked our local council what specific criteria they use for this purpose and sadly have not received a clear response. We would appreciate it therefore if you could please specify clearly the meaning of residency as defined by case law and to confirm whether or not all EROs across Wales have been made aware of it and given specific guidelines and criteria that must be met before allowing second homeowners to register to vote here in Wales. If yes, please may we have a copy of it?

We do not believe that second homeowners who spend less time in that constituency than at their primary address, and therefore are unfamiliar with local issues and needs, should be allowed to skew democracy and undermine the views, needs and representation of those who live there throughout the year. There are thousands of second homes in Wales and the figure is increasing at a very worrying rate (although we note that you stated in response to a letter to one of our group members that you are unable to confirm the exact numbers, which is in itself a cause for concern).

Why should anyone be able to register to vote more than once in any election simply by virtue of personal wealth? The issue of second homeowner voter registration has been the subject of debate for many years and is said to be “under review”, yet nothing has changed. On 26 January 2011, Lord Teverson asked the UK Government “what plans they have to regulate the ability of second homeowners to register to vote in more than one constituency?” (illustrating the point that this issue is not just an England v Wales issue as Ms. James appears to imply in her response). Lord Taylor of Holbeach replies that “there are no plans to change the current system but that it will be kept under review”. Lord Teverson goes on to say: “...is it not a principle, just as we have for one person one vote, that for a national election an individual should be able to cast their vote where they really are a resident and a stakeholder in the community? Will the Minister make sure that that is clarified for returning officers, and will the Government take steps to ensure that people are able to vote in national elections only where their main residence is located?” We agree with Lord Teverson and believe that the same should apply to all elections, including our Senedd and Local Government elections. Baroness McIntosh of Hudnall makes an important point: “My Lords, the noble Lord has properly reminded the House that it is illegal to vote twice in the same general election. Will he say, under the present arrangements, how it is possible to police that law; and how many people does he think, or does he know, have actually been prosecuted for doing that?” Note Lord Taylor of Holbeach's response: “I can answer the second question by saying that

we are not aware of any prosecutions. As with so many British institutions, **it depends on trust.**”

And there we have it! It depends on trust, which is thin on the ground currently. Note also that Lord Taylor fails to respond to the question of how that law will be policed.

Ms. James states that “Whilst, as the Electoral Commission have stated, there are no systematic checks to ensure a person does not vote twice in the same election, there is no evidence to suggest that this routinely occurs, and if it did, action could be taken where an electoral offence had been committed.” Isn't that the point? How will you find evidence of fraud if no one is systematically looking for it? Even on the rare occasion where electoral fraud is detected (usually at the polling station rather than at registration according to Electoral Commission data) – there is little or no deterrent. According to the Electoral Commission, 592 cases of alleged electoral fraud were investigated by the police. Of these, three led to a conviction and an individual was given a police caution. Hardly a deterrent!?

For the benefit of those who claim that voter fraud doesn't happen or is not encouraged, please find in the references below an article from the Isle of Wight in 2011, describing: “the letter that Ian Ward sent out from the Isle of Wight Conservative Association encouraging second home owners to register to vote on the Island. It's causing quite a stir.” ... “The letter – sent to those registered for postal votes on the Isle of Wight – encourages voters who have two homes to vote both on the Island and mainland – without stating the limited conditions that would apply.”

Here is a selection of comments from our group members:

Cornwall County Council voted in 2011 to prevent holiday home owners from registering to vote there and two of the county's Members of Parliament publicly supported that. Why can the Welsh Government not be as supportive of the democratic processes in Wales? Why is the Welsh Government repeatedly willing to prioritise the interests of wealthy people with complete ignorance of Wales and its problems and institutions, over and above the well-being of local democracy and the well-being of our permanent communities? On what basis do you wish to adhere to English rules when a council in England (Cornwall) does not feel the same necessity at all? Is this the Welsh Government, or a government for the benefit of wealthy people who are already expressing their disrespect for our country, our people and our language? The Welsh Government's decision will reinforce their view that they are above any law of fairness and that they can continue to treat our country as a playground and treat its people as fools whose only value is to serve and to know their place, i.e. second-class citizens.

We would be grateful if you could let us know your intentions with regard to addressing this situation,

Sincerely,

Gorau I Gymru – Best for Wales.

References:

<https://hansard.parliament.uk/Lords/2011-01-26/debates/11012651000355/ElectionsSecondHomeOwners>

https://onthewight.com/conservatives-urge-second-home-owners-to-register-to-vote-here/?fbclid=IwAR0wxGaC1Z3bpe8iHTwaayrCixdjURwDw0x6_rhU0rNKG7eNeXTnqvU4NuY

https://www.channel4.com/news/cornwall-stops-second-home-owners-from-voting?fbclid=IwAR1O8EMny5OGASzcfO_kqedQqA1-mOv3Ridpr-7BwA_ObI0wWC7vQyd62hQ

<https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/our-views-and-research/our-research/electoral-fraud-data/2019-electoral-fraud-data>

P-05-949 ARBED YR HEN YSGOL GANOLRADD I FERCHED Y BONTFAEN RHAG EI DYMCHWEL

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Sara Pedersen, ar ôl casglu 2,080 o lofnodion ar-lein a 3,442 ar bapur (dim yn derfynol), sef cyfanswm o 5,522 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Galwn ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i amddiffyn yr hen 'Ysgol Ganolradd i Ferched' y Bontfaen, Bro Morgannwg. Hon oedd yr ysgol ganolradd gyntaf i gael ei hadeiladu yn benodol ar gyfer addysgu merched yng Nghymru (a Lloegr), ac mae cais cynllunio wedi ei gyflwyno i'w ddymchwel. Byddai methu ei gwarchod yn arwain at golli adeilad hanesyddol o bwysigrwydd cenedlaethol.

Wedi'i hagor ym 1896, ysgol ganolradd merched y Bontfaen oedd yr ysgol ganolradd gyntaf i ferched gael ei hadeiladu yng Nghymru (a Lloegr) o ganlyniad i Ddeddf Addysg Ganolradd Cymru 1889, a oedd ynddo'i hun yn foment bwysig yn Hanes Cymru. Ymysg ei gyfoeswyr, roedd ysgol y Bontfaen yn hynod anghyffredin o ran cynnwys llety i rai o'r disgyblion o'r cychwyn ac am gael ei ariannu i raddau helaeth gan ddyngarwr lleol.

Mae cymeriad gwreiddiol yr ysgol wedi goroesi i radd uchel iawn, yn allanol a thŷ mewn, gan gynnwys y neuadd a grisiau gwreiddiol. Dim ond 5 ysgol gymharol (o 95) sydd wedi'u rhestru ledled Cymru. Mae arolwg ohonynt i gyd yn cadarnhau fod ysgol y Bontfaen wedi goroesi i raddau cyfatebol i rai a gwell nag eraill.

Roedd y pensaer, Robert Williams, yn arloeswr ei gyfnod ac yn enwog am fod yn un radical. Roedd yn flaengar wrth annog cadwraeth adeiladau, yn arloeswr cenedlaethol o ran tai cymdeithasol, hybodd Ysgol Pensaernïaeth Cymru a hyrwyddodd cyhoeddi yn yr iaith Gymraeg. Yn ddiweddarach yn ei yrfa aeth i weithio i deulu Davies Bryan yn Llundain ac yna'r Aifft, lle mae llawer o'i adeiladau yn dal i sefyll ac wedi'u gwarchod yn genedlaethol.

Mae cyn 'Ysgol Ganolradd i Ferched y Bontfaen' wedi goroesi fel tystiolaeth amlwg a deniadol o gyfnod pwysig yn hanes Cymru pan ddarparwyd cyfleoedd cyfartal i ferched difreintiedig yr oes. Rydym yn annog

Llywodraeth Cymru, fel ceidwaid ein treftadaeth, i amddiffyn yr adeilad hwn, unai drwy ei restru neu ddarparu cyllid tai cymdeithasol ychwanegol i alluogi ei drawsnewid.

Gwybodaeth ychwanegol:

Cyfeiriad: Scourfield (2019). FORMER COWBRIDGE COMPREHENSIVE SCHOOL, ABERTHIN ROAD, COWBRIDGE – AN HISTORICAL AND ARCHITECTURAL APPRAISAL.

Etholaeth a Rhanbarth y Senedd

- Bro Morgannwg
- Canol De Cymru

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

22nd February 2021

Dear Members of the Petitions Committee,

RE: Petition P-05-949. Save Cowbridge Old Girls' School from Demolition

We wish to update you on recent developments regarding the proposed demolition of the former Cowbridge High School for Girls. By way of a brief overview, the site of the former school is currently owned by the Sir Thomas Mansel Franklen Trust who have entered into a 'sold subject to planning' agreement with a developer who is seeking to demolish the school buildings in their entirety.

Whilst the community has welcomed the opportunity that this planning application brings to provide more social housing within the town (specifically rental accommodation) it strongly objects to the demolition of this significant historic asset. Through the course of the campaign to preserve the school, substantial new information has come to light regarding the heritage value of this building both at a local and national level. Built in 1895 it was the first school specifically built for the intermediate education of girls following the Welsh Intermediate Education Act of 1889, which in itself was a pivotal moment in Welsh history. The school was also unusual in that it provided accommodation for boarders to allow less privileged girls to be able to attend the school from further afield. The building itself has many unique architectural features and was designed by Robert Williams, an architect who was an early proponent of the Welsh School of Architecture and seen as a pioneer of his time. He was also a proponent of the Welsh language in building literature and later worked for the Davies Bryan family (of Aberystwyth University) in Egypt where he was central to the Welsh community. These are just some of the many reasons why we are campaigning to ensure that this building is protected for years to come so that it can continue to stand proud as a reminder of a pivotal moment in Welsh history and the work of a prominent Welsh architect.

Whilst further information was being gathered for the planning application last year, we took the opportunity to work with SAVE Britain's Heritage to develop an alternative proposal that would provide social housing on the site whilst retaining the existing school buildings. A scheme was developed that would not only provide an increased number of units but also larger units with more residential amenity space and an increased number of units with their own external front doors, all of which would positively impact on the mental health of future residents. This would also realise a higher return on the sale of the site for the current owners, the Sir Thomas Mansel Franklen Trust. It was our aim to work as a community with the current developers to bring this scheme to fruition and thus provide a more beneficial outcome for all parties concerned. Further details of the plans can be found here: [PRESS RELEASE: SAVE unveils alternative plans to retain historic Welsh school \(savebritainsheritage.org\)](https://www.savebritainsheritage.org/press-releases/save-unveils-alternative-plans-to-retain-historic-welsh-school)

Unfortunately, our request to work with the existing developer was declined earlier this year and we learnt last week that the planning application for demolition has been progressed and that it is expected to go before the Vale of Glamorgan Planning Committee in late spring. With this in mind, and the fact that this is a complex case with a significant volume of evidence to be considered, we ask that you consider taking the petition forward as a detailed inquiry rather than being debated by the Senedd in Plenary.

We would also like to raise further concerns regarding the decision-making process by Cadw and the Deputy Minister for Culture, Sport and Tourism which have come to light following a Freedom of Information request submitted last July (ref ATISN 14039). This has revealed the following:

- On 4th May 2020, in an email to Gwilym Hughes (Deputy Director and Head of Cadw) the Deputy Minister stated:

“We have not been offered any potential future for the building, have we? You will remember our agreed mantra that historic buildings are not for us to stare at. They are for use as cultural markers of tomorrow! I am not persuaded to give any further consideration to this site.”

We feel that this dismisses the possibility of listing even prior to obtaining professional opinion on the merits of the case and the most recently submitted information regarding the school. Furthermore, the current/future use of a building or the site on which it stands does not come into the listing criteria as detailed in Technical Advice Note (TAN) 24: The historic environment.

- In a memo (ref DET/00488/20) from Matthew Coward of Cadw to the Deputy Minister on 20th May 2020, it refers to report written by Cadw in response to further evidence in support of listing submitted by Dr Davies and Mr Scourfield. Matthew Coward writes:

“We feel that sharing the analysis with Dr Davies would have the effect of inviting further unnecessary debate.”

We feel this demonstrates a lack of transparency and willingness to engage in academic discussion and a lack of accountability in their decision making.

- Email correspondence reveals that the selection of Dr Richard Hayman as an independent consultant to review the decision was made by Cadw rather than the Deputy Minister himself. As raised previously, due to Dr Hayman’s employment by Cadw, whilst we do not question his professionalism, we do not feel that he can be considered independent and unbiased in this case. In addition, he reported his findings to Cadw who in turn passed them on to the Deputy Minister with their own interpretation of his report, rather than Dr Hayman reporting directly to the Deputy Minister. This is again at odds with the assertion that this was an independent review.

In addition to the above concerns, we would also like to highlight again that no substantial explanation has been provided as to why an independent peer review will not be granted in this case. Established procedures with Historic England and Historic Scotland exist to peer review decisions where there are contrasting opinions. In this instance we have extreme differences in opinion between Cadw (and a consultant employed by Cadw) and more than 20 highly regarded experts in the fields of history, architecture, heritage and archaeology. Within this group are the President of the Royal Historical Society, Director of the University of Wales Centre for Advanced Welsh and Celtic Studies, former members of Cadw's Historic Building Council, a former President of the British Academy and several Founding Fellows of the Learned Society of Wales. Given their collective expertise and experience their views, as outlined in their letter to the Deputy Minister ([22.03.20 Correspondence - Petitioner to Committee Additional information - Group letter of support .pdf \(senedd.wales\)](#)), should be respectfully taken into consideration.

We ask that you now consider putting the petition forward for a detailed inquiry to scrutinise all of the evidence provided in this case and press for an independent peer review through the established channels so that we can ensure that this important part of Welsh history is not lost.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink that reads "Sara Pedersen". The signature is written in a cursive style and is centered within a light grey rectangular box.

Sara Pedersen
SAVE Cowbridge Girls' School Campaign Group

Eitem 3.12

P-05-1075 Peidiwch â gosod terfyn o 15 person ar weithgareddau dan do wedi'u trefnu – fel gwersi nofio a dosbarthiadau ffitrwydd – ar ôl y cyfnod atal byr

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Sean McCue, ar ôl casglu cyfanswm o 2,394 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae gweithgareddau a chwaraeon yn rhan o'r ateb i Covid. Mae'r wlad hon yn colli'r frwydr yn erbyn gordewdra a'r potensial cynyddol o salwch iechyd meddwl yn fwy eang yn y boblogaeth, ac mae angen ystyried bod gweithgaredd corfforol yn wasanaeth hanfodol.

O ganlyniad i gyfyngu ar niferoedd, mae sesiynau'n cael eu gwasgaru ar draws amserlen arferol argaeledd lleoliadau, ac yn cyfyngu ar nifer y sesiynau sydd ar gael i unigolyn.

Mae hyn hefyd yn cael effaith ariannol ar glybiau chwaraeon amatur cymunedol.

Gwybodaeth Ychwanegol

Er bod y Grantiau Gweithgareddau Lles wedi'u cyrchu, mae clybiau chwaraeon amatur cymunedol o dan bwysau ariannol difrifol.

Ar ôl cyfyngu'r clybiau dan do i 30, gallai gostwng ymhellach i 15 orfodi clybiau chwaraeon amatur cymunedol i aros ar gau.

Yr un yw ein rhwymedigaethau ariannol wedi parhau i fod, er enghraifft costau lleoliad, cyflogau hyfforddwyr ac yswiriannau.

Does yr un o'r rhain wedi lleihau felly mae ein costau y pen wedi cynyddu, ac mae'n anochel y byddant nawr yn dyblu, o leiaf, unwaith eto os bydd y terfyn hwn o 15 person ar chwaraeon dan do yn mynd rhagddo.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Dyffryn Clwyd
- Gogledd Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-1075
Ein cyf/Our ref DET/00202/21

Janet Finch-Saunders AS
Cadeirydd
Pwyllgor Deisebau

11 Chwefror 2021

Annwyl Janet,

Diolch am eich gohebiaeth ynghylch deiseb P-05-1075.

Ar 19 Rhagfyr cyhoeddodd y Prif Weinidog fod Cymru wedi symud i gyfyngiadau lefel rhybudd pedwar. O dan gyfyngiadau lefel rhybudd pedwar bydd cyfleusterau chwaraeon a hamdden ar gau i'r cyhoedd ac mae gofyn i ni i gyd aros gartref.

Mae pandemig y coronafeirws wedi cael effaith sylweddol ar weithgareddau dan do wedi'u trefnu fel dosbarthiadau nofio a ffitrwydd. Am y rheswm hwn mae mynd allan i wneud ymarfer corff yn un o'r rhesymau cyfyngedig pam rydym wedi caniatáu i bobl adael eu cartrefi gydol cyfnod y cyfyngiadau. I lawer ohonom mae'r pandemig yn golygu ein bod yn aros gartref ac yn eistedd i lawr yn fwy nag arfer.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y gallai fod yn anodd ar hyn o bryd i rai unigolion wneud y math o ymarfer corff y byddent yn ei fwynhau fel arfer. Ar adeg fel hon mae'n bwysig galluogi pobl o bob oedran a gallu i fod mor egnïol â phosibl. Gwyddom y gall gweithgarwch corfforol rheolaidd helpu i roi strwythur i'n dyddiau ac mae hefyd yn dda ar gyfer iechyd meddwl a lles.

Mae cynyddu cyfleoedd i fod yn gorfforol egnïol yn ganolog i sicrhau bod pobl ledled Cymru yn gallu cadw'n iach ac yn heini. Dyna pam y gwnaethom fuddsoddi £500,000 fel y gall Chwaraeon Cymru, fel rhan o Pwysau Iach: Cymru Iach, ddatblygu cynnig Cynllun Hamdden Egnïol 60 a Mwy. Bydd hyn yn galluogi Chwaraeon Cymru i barhau i ddarparu cyfleoedd gweithgarwch corfforol wedi'u targedu, er mwyn cyfrannu at leihad mewn anghydraddoldebau iechyd ymhlith y boblogaeth 60 oed a throsodd.

Mae Chwaraeon Cymru, sef partner cyflenwi Llywodraeth Cymru ar gyfer chwaraeon yng Nghymru, hefyd wedi darparu adnoddau a gwybodaeth ddefnyddiol i helpu gydag ymarfer corff a lles drwy gydol y cyfnod heriol a digynsail hwn. Mae Ymgyrch Chwaraeon Cymru 'CymruActif' wedi ei gwneud yn haws i bobl ddod o hyd i ffyrdd hwyliog a diogel i blant a'u

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Dafydd.Elis-Thomas@llyw.cymru
Correspondence.Dafydd.Elis-Thomas@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 168
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

teuluoedd fod yn egniol tra'n dilyn rheoliadau. Mae manylion i'w gweld ar wefan Chwaraeon Cymru: <https://www.chwaraeon.cymru/cymruactif/>

Mae'r wefan hon yn cynnwys nifer o adnoddau gan gynnwys:

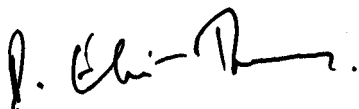
- Bod yn actif gartref: <https://www.chwaraeon.cymru/cymruactif/being-active-at-home-welsh/>
- Lles: <https://www.chwaraeon.cymru/cymruactif/llesiant/>
- Oedolion hŷn – cyngor ac adnoddau: <https://www.chwaraeon.cymru/cymruactif/oedolion-hyn-cyngor-ac-adnoddau/>
- Cadw pobl ifanc yn actif: <https://www.chwaraeon.cymru/cymruactif/cymruactif-cadw-pobl-ifanc-yn-actif/>
- Bod yn actif – y manteision i bawb: <https://www.chwaraeon.cymru/cymruactif/being-active-the-benefits/>
- Cymryd rhan mewn chwaraeon ac ymarfer corff yng Nghymru – y canllawiau: <https://www.chwaraeon.cymru/cymruactif/cymryd-rhan-mewn-chwaraeon-ac-ymarfer-yng-nghymru-y-cyfarwyddyd/>

Rydym yn deall sut y gall y pandemig gael effaith negyddol ar iechyd meddwl plant, ac mae bod yn actif yn sbarduno llawer o fanteision. Mae ein cyrff chwaraeon wedi derbyn adborth cadarnhaol iawn gan eu cyfranogwyr, gan gynnwys sut maen nhw wedi helpu plant ifanc i ymdopi yn ystod y cyfyngiadau symud a rheoli eu pryder, drwy ddarparu ffocws a chyfle i gymdeithasu rhywfaint. Dyma rai enghreifftiau:

- Mae rhaglen #ActifAdre yr Urdd yn cynnig gwahanol weithgareddau chwaraeon rhithwir drwy gyfrwng y Gymraeg, drwy'r rhaglen #ActifAdref. Mae ffi aelodaeth o £9 fesul plentyn ac mae gostyngiadau teuluol ar gael, a gall pobl ifanc rhwng 8 a 25 oed gymryd rhan;
- Mae Nofio Cymru yn lanlwytho sesiynau hyfforddi ar dir i'w tudalen YouTube;
- Mae Criced Cymru yn cynnal amrywiaeth o gemau, sgiliau a gweithgareddau ar-lein i alluogi plant i gadw'n heini ac i ddatblygu sgiliau. Mae'r adnoddau'n cynnwys opsiynau lliwio ar gyfer plant iau a her sgiliau gardd gefn;
- Mae'r Ymddiriedolaeth Chwaraeon Ieuenctid yn cynnal clwb ar ôl ysgol ar ddydd Mawrth a dydd Iau. Mae'r clwb hwn yn canolbwyntio ar lawer mwy na ffitrwydd corfforol gan ei fod yn helpu plant i ddatblygu llythrennedd corfforol a'r hyder i roi cynnig ar chwaraeon newydd.

Rwy'n gobeithio bod yr wybodaeth hon yn ddefnyddiol ac yn dangos rhywfaint o'r gefnogaeth sy'n cael ei darparu.

Yn gywir,

Yr Arglwydd Elis-Thomas AS/MS

Y Dirprwy Weinidog Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth
Deputy Minister for Culture, Sport and Tourism

Eitem 5

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon